

Π.Μ.Σ. ΔΙΕΘΝΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

Κατεύθυνση: Διεθνείς Σχέσεις και Στρατηγικές Σπουδές

Επιβλέπων Καθηγητής: Δημήτρης Καιρίδης

ΘΕΜΑ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Η εξωτερική πολιτική της Συρίας από το 1970 έως το 2000.
Παράγοντας σταθερότητας ή αβεβαιότητας στη Μέση Ανατολή;

Γεώργιος Κουκιώτης
ΑΜ: 1213Μ027

Αθήνα
Σεπτέμβριος 2015

Πίνακας Περιεχομένων

Εισαγωγή	4
Κεφάλαιο I Η Συρία τις δεκαετίες του 1950 και του 1960	6
1.1 Η Συρία πριν τον πόλεμο του 1967.....	6
1.2 Ο πόλεμος του 1967.....	9
1.3 Η εισβολή στην Ιορδανία και η ανάληψη της εξουσίας από τον Άσσαντ..	15
Κεφάλαιο II Η πρώτη περίοδος διακυβέρνησης του Άσσαντ (1970-1978).....	19
2.1 Ο πόλεμος του 1973.....	19
2.2 Η εισβολή της Συρίας στο Λίβανο το 1976.....	25
2.3 Οι συμφωνίες του Camp David και η συμφωνία ειρήνης Αιγύπτου-Ισραήλ.....	32
Κεφάλαιο III Η δεύτερη περίοδος διακυβέρνησης του Άσσαντ (1979-1990)...	36
3.1 Η συμμαχία με το Ιράν.....	36
3.2 Εσωτερική αναταραχή και πορεία της Συριακής οικονομίας.....	42
3.3 Η νέα εμπλοκή της Συρίας στο Λίβανο και τα γεγονότα μέχρι την πτώση της Σοβιετικής Ένωσης.....	45
Κεφάλαιο IV Η τρίτη περίοδος διακυβέρνησης του Άσσαντ.....	50
Κεφάλαιο V Αποτίμηση προεδρίας Άσσαντ – Επίλογος.....	54
Παράρτηματα.....	57
Βιβλιογραφία.....	59

Εισαγωγή

Η εξωτερική πολιτική της Συρίας έχει τις ρίζες της στην Αραβική εθνική ταυτότητα, όπως εκφράστηκε ιδιαίτερα την περίοδο 1954-1970 από την εξέχουσα προσωπικότητα του Αιγύπτιου προέδρου Νάσερ, αλλά και την απογοήτευση από τις φιλοδοξίες που συνδέονται μ' αυτήν την ταυτότητα.

Η Συρία από τη στιγμή που απέκτησε την ανεξαρτησία της το 1946 έως το 1970, που ανέλαβε την διακυβέρνηση της χώρας ο Χαφίζ Αλ-Άσσαντ, υπήρξε ένα αδύναμο κράτος που ταλαντευόταν από εσωτερικές συγκρούσεις και συνεχή πραξικοπήματα. Η ανάληψη της προεδρίας από τον Άσσαντ προσέδωσε διπλωματικό κύρος και ισχύ στην χώρα καθ' όλη την τριακονταετή εξουσία του σ' ένα ιδιαίτερα τεταμένο διεθνές και περιφερειακό περιβάλλον.

Η εργασία αυτή φιλοδοξεί ν' απαντήσει στο ερώτημα κατά πόσο η Συρία την περίοδο 1970-2000 αποτέλεσε παράγοντα σταθερότητας στην Μέση Ανατολή, μια περιοχή στην οποία τα κράτη που την αποτελούσαν επέλεξαν να λύσουν τις διαφορές τους με συνεχόμενους πολέμους. Μολονότι η χρονική περίοδος είναι μεγάλη και τα γεγονότα που συνέβησαν πολλά και πυκνά, διαφαίνεται ότι η Συρία πράγματι υπήρξε ένας σταθεροποιητικός παράγοντας στην ευρύτερη περιοχή.

Με την εργασία αυτή θα υποστηριχθεί ότι στην χάραξη εξωτερικής πολιτικής παράγοντες όπως η εθνική συνείδηση, οι κυρίαρχες εθνικές αξίες, η ιδεολογία, η θρησκεία και η κοινή γνώμη δεν διαδραματίζουν κανένα ρόλο καθώς τα κυρίαρχα εθνικά κράτη χαράσσουν και αναπτύσσουν πολιτικές με γνώμονα την προαγωγή του εθνικού συμφέροντος και μόνο.

Καθοριστικός παράγων για την επίτευξη των στόχων κάθε κράτους και εν προκειμένω για την Συρία, είναι η ισχύς και συγκεκριμένα υλικές δυνατότητες και η ικανότητα διεξαγωγής πολέμου. Μια ανεπτυγμένη και εύρωστη οικονομία μαζί με ισχυρές ένοπλες δυνάμεις αυξάνουν το ειδικό βάρος της κάθε χώρας στην διεθνή πολιτική. Επιπλέον θα αναδειχθεί το γεγονός ότι τα κράτη υιοθετούν παρόμοιους στόχους, ο πιο σημαντικός των οποίων είναι η επιβίωση και ότι εξασφαλίζουν αυτήν μεγιστοποιώντας την ασφάλειά τους. Κεντρική παράμετρος των Διεθνών Σχέσεων είναι η ισορροπία ισχύος καθώς αυτή τις περισσότερες φορές καθορίζει την συμπεριφορά των κρατών.

Τέλος πέρα από το διεθνές σύστημα, την δομή που κινούνται τα κράτη ανάλογα με την σχετική ισχύ τους, θα αναδειχθούν πόσο κρίσιμα στοιχεία είναι μερικές φορές για την χάραξη εξωτερικής πολιτικής οι πολιτικές διεργασίες και αναζωπυρώσεις στο εσωτερικό των κρατών αλλά και οι πολιτικές επιλογές του εκάστοτε κυβερνήτη.

Κεφάλαιο I

Η ΣΥΡΙΑ ΤΙΣ ΔΕΚΑΕΤΙΕΣ ΤΟΥ 1950 ΚΑΙ ΤΟΥ 1960

1.1 Η ΣΥΡΙΑ ΠΡΙΝ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟ ΤΟΥ 1967

Εκκινώντας, θεωρούμε σημαντικό να παρουσιάσουμε στην παρούσα εργασία τι προηγήθηκε της αναλήψεως της εξουσίας από τον Χαφίζ Αλ Άσσαντ στην Συρία, αφενός στο εξωτερικό της περιβάλλον με ιδιαίτερη μνεία στον πόλεμο του 1967 και την εισβολή της Συρίας στην Ιορδανία το 1970, και αφετέρου στο εσωτερικό της.

Μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, υπήρξε σφοδρή αντίδραση από όλα τα αραβικά κράτη, και ιδιαίτερα τη Συρία, ενάντια στην ίδρυση ισραηλινού κράτους και διεθνώς αναγνωρισμένης πατρίδας του εβραϊκού λαού. Είναι χαρακτηριστική η αντίδραση των Αράβων έναντι του συγκεκριμένου κράτους, η οποία οδήγησε σε τέσσερις πολέμους, το 1948, το 1956, το 1967 και το 1973, στρατιωτικές αναμετρήσεις στις οποίες υπερίσχυσε σ' όλες το Ισραήλ. Εξάλλου, όπως θα δούμε και παρακάτω, ήταν το μόνο ζήτημα στο οποίο ιδεολογικά συμφωνούσαν τα αραβικά κράτη.

Το Ισλάμ αποτελεί ένα σύστημα όχι μόνο θρησκευτικών αλλά και πολιτικών αξιών. Μια μουσουλμανική χώρα ενσωματώνει και στο πολιτικό της σύστημα βασικές αρχές του θρησκευτικού της πιστεύω. Η Σαρία, ο θρησκευτικός δηλαδή νόμος, αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα και της πολιτειακής της δομής. Και το Ισλάμ δεν βλέπει ιδιαίτερα ευνοϊκά τον υπόλοιπο κόσμο. Ο κόσμος χωρίζεται ανάμεσα σ' αυτόν που ανήκει ήδη στο Ισλάμ (Νταρ αλ Ισλάμ) και στον κόσμο του Πολέμου (Νταρ αλ Χαρμπ). Τους λαούς δηλαδή εκείνους που δεν είναι ακόμη ισλαμικοί.

Ήδη από το 1924 οι κοσμικοί εθνικιστές ηγέτες της νεοϊδρυθείσας Τουρκικής Δημοκρατίας αντικατέστησαν το χαλιφάτο¹ με την δημιουργία ενός κοσμικού κράτους. Από εδώ και πέρα ο μουσουλμανικός κόσμος θα ήταν εγκλωβισμένος² ανάμεσα στο βεσφαιλιανό σύστημα των κυρίαρχων κρατών και του Νταρ αλ-Ισλάμ. Πάντοτε μέσα στο πλαίσιο των αραβικών κρατών της Μέσης Ανατολής, έκαναν την εμφάνισή τους δυο αντικρουόμενες τάσεις, οι παναραβιστές και το πολιτικό Ισλάμ. Οι μεν πρώτοι αποδέχονταν θεωρητικά το σύστημα το κυρίαρχων κρατών που είχε

---

¹ Βασικός θεσμός της ισλαμικής οργάνωσης κράτους.

² Ακόμη και στις μέρες μας με την άνοδο στην εξουσία των Αδελφών Μουσουλμάνων στην Αίγυπτο.

επικρατήσει ήδη στην Ευρώπη με την Βεσφαλιανή συνθήκη το 1648, σκοπός τους όμως ήταν να δημιουργήσουν ένα ενωμένο αραβικό έθνος με κοινή γλωσσική και πολιτισμική οντότητα. Ιδιαίτερο χαρακτηριστικό αυτών ήταν η εκκοσμίκευση του κράτους, χωρίς η θρησκεία να διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην πολιτική ζωή του τόπου. Το δε πολιτικό ισλάμ, αντίθετα προέκρινε την κοινή θρησκεία για την προώθηση μιας κοινής αραβικής ταυτότητας.

Στις γενικές εκλογές του 1954 στην Συρία τα προϋπάρχοντα κόμματα της χώρας δεν κατόρθωσαν να κερδίσουν την πλειοψηφία. Στην πολιτική ζωή του τόπου έκανε την δυναμική εμφάνισή του το κόμμα του Μπάαθ³, που θα κυριαρχήσει τις επόμενες δεκαετίες στα πολιτικά δρώμενα της χώρας. Από τα βασικά πολιτικά επιχειρήματα του κόμματος αυτού σ' αυτές τις εκλογές, η αποχή από οιαδήποτε ανάμιξη στον ολοένα και εντεινόμενο ανταγωνισμό μεταξύ Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής και Σοβιετικής Ένωσης στο πλαίσιο του Ψυχρού Πολέμου. Στο γειτονικό Ιράκ όμως, που η διαμάχη τους θα είναι έντονη καθόλη την διάρκεια των επομένων δεκαετιών, ο φιλοδυτικός πρωθυπουργός του, Νούρι Αλ-Σαΐντ, υπέγραψε στις αρχές του 1955 με την Τουρκία, ήδη στο Βορειοατλαντικό Σύμφωνο από το 1952, συμμαχία⁴ προσπαθώντας να ελκύσει σ' αυτήν και τα υπόλοιπα αραβικά κράτη που θα υιοθετούσαν εν πολλοίς φιλοδυτικά συμφέροντα. Η αντίδραση της Αιγύπτου, σημαίνουσας περιφερειακής δύναμης στο χώρο της Μέσης Ανατολής και του παναραβιστή ηγέτη της Τζαμάλ Άμπντ Αλ-Νάσερ ήταν άμεση και προσπάθησε να αποτρέψει μια τέτοια εξέλιξη των πραγμάτων καθώς ελλοχεύετο ο κίνδυνος απομόνωσης της. Επιπλέον μετά την απώλεια της Παλαιστίνης το 1948 και την δημιουργία ισραηλινού κράτους οι Άραβες δεν γνώριζαν πως θα μπορούσαν να αμυνθούν έναντι του Ισραήλ και των δυτικών συμμάχων του.

Μετά τις εκλογές του 1954, το κόμμα Μπάαθ, κατέχοντας ενίοτε και αξιώματα σε κυβερνήσεις συνασπισμού με συντηρητικά κόμματα, αύξανε ολοένα την επιρροή του στα λαϊκά στρώματα, ενστερνιζόμενο τις αρχές του παναραβισμού και του αραβικού σοσιαλισμού. Αξίζει εδώ να επισημανθεί ότι όσον αφορά το αραβικό σοσιαλισμό, ήταν η απάντηση του Μπάαθ στη συγκέντρωση πλούτου και εξουσίας στα χέρια λίγων προυχόντων και στα φαινόμενα διαφθοράς στην Συριακή κοινωνία. Παρόλο που οι ιδρυτές του Μπάαθ είχαν μελετήσει τον Μαρξ, ο σοσιαλισμός

---

³ Πολιτικό όχημα, τρόπο τινά, των παναραβιστών.

⁴ Γνωστή και ως σύμφωνο της Βαγδάτης

εφαρμόστηκε για την εξυπηρέτηση κυρίως του εθνικισμού και λιγότερο του διεθνισμού⁵. Πράγματι τον Οκτώβριο του 1955 η Αίγυπτος υπέγραψε αμυντική συμφωνία με την Συρία, απομακρύνοντας έτσι το ενδεχόμενο ένταξης της στο Σύμφωνο της Βαγδάτης.

Τον Ιούλιο του 1956, ο Νάσερ αιφνιδιαστικά εθνικοποίησε την Εταιρία της Διώρυγας του Σουέζ, μετά από την άρνηση των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής να συνδράμουν οικονομικά στο φιλόδοξη κατασκευή του φράγματος του Ασουάν, δαπάνη που υπολογιζόταν σε περίπου ένα δισεκατομμύριο δολάρια, ποσό που αδυνατούσε να χρηματοδοτήσει η Αίγυπτος μόνη της, προσφεύγοντας σε εξωτερική οικονομική βοήθεια. Το πλήγμα που δέχθηκαν οι Αγγλικές και οι Γαλλικές εταιρίες ήταν μεγάλο καθώς κατείχαν το μεγαλύτερο μέρος των μετοχών. Οι εξελίξεις ήταν ραγδαίες. Σε συνεργασία με τις ένοπλες δυνάμεις του Ισραήλ, η Αγγλία και η Γαλλία προσπάθησαν να ανατρέψουν το Νάσερ με στρατιωτικά μέσα αλλά με την παρέμβαση των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής και της ΕΣΣΔ κάτι τέτοιο απειράπη. Η διπλωματική ήττα – και όχι στρατιωτική – των Ισραηλινών και των Αγγλογάλλων, εκτός των άλλων, εκτόξευσε το πολιτικό κύρος του Νάσερ τόσο στο εσωτερικό της χώρας του όσο και στο εξωτερικό, αναδεικνύοντάς σε αδιαμφισβήτητο ηγέτη του παναραβισμού. Η αγγλική επιρροή στο χώρο της Μέσης Ανατολής, που είχε τις ρίζες της από τον προηγούμενο αιώνα, εξαφανίστηκε αφήνοντας μέχρι το 1990 τις ΗΠΑ και την ΕΣΣΔ κυρίαρχους δρώντες στην ευρύτερη περιοχή⁶.

Τον Μάρτιο του 1957 ανακοινώθηκε το δόγμα Αϊζενχάουερ, σύμφωνα με το οποίο οι ΗΠΑ αναλάμβαναν την δέσμευση να επέμβουν στρατιωτικά στην Μέση Ανατολή αν φιλοδυτικές κυβερνήσεις αντιμετώπιζαν απειλές από φιλοσοβιετικές δυνάμεις είτε στο εσωτερικό τους είτε στο εξωτερικό τους. Η αποδοχή του συγκεκριμένου δόγματος από φιλοδυτικά καθεστώτα και η συγκέντρωση τουρκικών στρατευμάτων στα συριο-τουρκικά σύνορα ενέτεινε στο μέγιστο βαθμό τις παραστάσεις απειλής έναντι της Συρίας. Αιγυπτιακά στρατεύματα έσπευσαν να συνδράμουν στα βόρεια σύνορα της Συρίας έναντι μιας φιλοδυτικής δύναμης, αναπτύσσοντας αφενός ακόμη περισσότερο τις σχέσεις Αιγύπτου-Συρίας, και αφετέρου προκαλώντας δυσπιστία ως προς τον ρόλο των ΗΠΑ. Η ΕΣΣΔ απέκτησε

---

⁵ Βλ. Seale Patrick, *Asad of Syria: The struggle for the Middle East*, εκδ. First University for California press, London, 1989, σελ. 31.

⁶ Βλ. Αλέξανδρο Κούτση, *Μέση Ανατολή: Διεθνείς Σχέσεις και πολιτική ανάπτυξη*, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 1992, σελ. 177-179.

ισχυρά ερείσματα στην χώρα και από τότε τέθηκαν οι βάσεις στήριξης της Σοβιετικής Ένωσης έναντι της Συρίας σε οικονομικούς πόρους και – κυρίως- αμυντικό υλικό⁷. Επίσης με την ανακοίνωση του δόγματος Αϊζενχάουερ τέθηκε ουσιαστικά σε εφαρμογή ένας διμερής άξονας αραβικής περιφερειακής τάξης που περιελάμβανε την συμμαχία Συρίας και Αιγύπτου που διήρκεσε τυπικά έως το 1978 και τις συμφωνίες του Camp David.

Ο ρόλος του στρατού στα πολιτικά δρώμενα της χώρας ήταν ιδιαίτερα έντονος και αυτό ήταν το ιστορικό λάθος της άρχουσας τάξης. Περιφρονώντας το στρατό ως επάγγελμα, επέτρεψαν να το καταλάβουν οι 'ταξικοί' τους αντίπαλοι, καταλαμβάνοντας ουσιαστικά και το κράτος, καθώς τα περισσότερα μέλη του κόμματος Μπάαθ προέρχονταν από τις τάξεις των ενόπλων δυνάμεων⁸.

Τον Φεβρουάριο του 1958, με πρωτοβουλία του κόμματος Μπάαθ, πραγματοποιήθηκε η ένωση της Συρίας και της Αιγύπτου με την ονομασία Ηνωμένη Αραβική Δημοκρατία, η οποία διήρκεσε μόλις έως το 1961, όπου και διελύθει, λόγω της απογοήτευσης των Σύριων από την αυξημένη Αιγυπτιακή ηγεμονία και τα κλιμακούμενα σοσιαλιστικά μέτρα του Νάσερ. Στο εσωτερικό της χώρας, συνέβησαν, μέχρι τον πόλεμο του 1967, τρία πραξικοπήματα με τα οποία υπερίσχυσε η ριζοσπαστική πτέρυγα του κόμματος Μπάαθ έναντι των μετριοπαθών του ίδιου κόμματος και των συντηρητικών δυνάμεων, προωθώντας στο εσωτερικό τον σοσιαλιστικό μετασχηματισμό της οικονομίας, επιθέσεις εναντίον των προηγούμενων διεφθαρμένων Συριακών καθεστώτων και στο εξωτερικό τη στενότερη συνεργασία με την ΕΣΣΔ, καθώς και μια πιο ανεξάρτητη εξωτερική πολιτική από την Αίγυπτο.

1.2 Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΤΟΥ 1967

Από τη στιγμή που ανέλαβε την εξουσία το κόμμα Μπάαθ το 1963, και ακόμη περισσότερο η ριζοσπαστική πτέρυγά του το 1966, επιτέθηκαν με σφοδρότητα, σε λεκτικό επίπεδο, στα φιλοδυτικά καθεστώτα των υπολοίπων αραβικών χωρών, όπως η Ιορδανία και η Σαουδική Αραβία. Από τις επιθέσεις τους δεν γλύτωσε και ο Νάσερ, κατηγορώντας τον ότι δεν προωθούσε αποτελεσματικά τις αρχές του παναραβισμού.

---

⁷ Η ΕΣΣΔ και οι ανατολικές χώρες του Συμφώνου της Βαρσοβίας ήταν αποκλειστικοί προμηθευτές στρατιωτικού υλικού της Συρίας μέχρι την κατάρρευση του υπαρκτού σοσιαλισμού.

⁸ Βλ. Seale Patrick, *Asad of Syria: The struggle for the Middle East*, ο.π, σελ 39.

Η Ιορδανία και η Σαουδική Αραβία μετά τις εσωτερικές αναταραχές στην Συρία, πίστευαν ότι οι μέρες του Μπάαθ στην εξουσία ήταν λίγες. Στα τέσσερα χρόνια που κυβερνούσε το Μπάαθ, μετά το πραξικόπημα του 1963, χιλιάδες δυσαρεστημένοι αντιφρονούντες του Συριακού καθεστώτος είχαν έλθει στο Λίβανο, στην Ιορδανία και στη Σουηδική Αραβία, όπου επηρέαζαν τους εκεί πολίτες εναντίον της Δαμασκού⁹. Στις 21 Μαΐου 1967 ένα συριακό αυτοκίνητο στα συριο-ιορδανική μεθόριο ανατινάχθηκε προκαλώντας τον θάνατο 21 ιορδανών πολιτών. Αμέσως η Ιορδανία έκλεισε τη Συριακή πρεσβεία στο Αμμάν και απέλασε τον Σύριο πρέσβη.

Στο εσωτερικό της Συρίας και ενώ διαφαινόταν η προοπτική του πολέμου με το Ισραήλ¹⁰, στις 25 Απριλίου 1967 προκλήθηκε θρησκευτική αναταραχή από δημοσίευση συριακού περιοδικού που χλεύαζε τον θεό. 20000 περίπου Σύριοι πολίτες διαμαρτυρήθηκαν στους δρόμους της Δαμασκού. Το Συριακό καθεστώς διέλυσε την διαμαρτυρία, συνέλαβε τους διοργανωτές της και απέλασε δύο διπλωμάτες της Σαουδικής Αραβίας ως υποκινητές της.

Την ίδια περίοδο η Συρία ήταν σε διαπραγματεύσεις με την Ιρακινή εταιρία πετρελαίου σχετικά με το ύψος των τελών διέλευσης αγωγού πετρελαίου από το έδαφός της. Η διένεξη είχε κυρίως πολιτικό και λιγότερο οικονομικό χαρακτήρα. Παρά το πραξικόπημα των Μπααθιστών στο Ιράκ το 1963, αυτοί είχαν απολέσει την κυβερνητική εξουσία και κυβερνούσαν οι φιλελεύθεροι. Οι Μπααθιστές στην Συρία απαίτησαν το Ιράκ να καταβάλει αυξημένα τέλη που αναφερόταν στην σχετική, μεταξύ των δύο χωρών, συμφωνία του 1955 αναδρομικά, ενώ η φιλελεύθερη κυβέρνηση του Ιράκ αντέτεινε ότι αυτά έπρεπε να καταβληθούν από τις αρχές του 1966. Τελικά επήλθε συμφωνία τον Μάρτιο του 1966, αποδεχόμενη τις Συριακές θέσεις.

Η κατάσταση του Συριακού στρατού ήταν πολύ άσχημη καθώς όχι μόνο είχε αποδυναμωθεί από τις μαζικές εκκαθαρίσεις Σύριων αξιωματικών, αντιφρονούντων στο Μπααθικό καθεστώς, αλλά και το πολεμικό υλικό που είχε προμηθευτεί από το Σοβιετικό οπλοστάσιο ήταν απαρχαιωμένο. Αντίθετα, το Ισραήλ γνωρίζοντας ότι ένας από τους πιο σημαντικούς τρόπους για να επιβιώσει μεταξύ Αραβικών κρατών που

---

⁹ Ενδεικτικά, ένας παράνομος ραδιοφωνικός σταθμός στην γειτονική Ιορδανία καλούσε τους Σύριους πολίτες να ξεσηκωθούν εναντίον των κυβερνώντων τους.

¹⁰ Ήδη από το 1965 ένας Ισραηλινός κατάσκοπος, πριν αιχμαλωτιστεί και θανατωθεί από το Συριακό καθεστώς είχε κατορθώσει να εισχωρήσει στο Συριακό στρατό και είχε δώσει λεπτομέρειες και φωτογραφίες των Συριακών αμυντικών θέσεων στα υψίπεδα του Γκολάν.

εποφθαλμιούσαν την εδαφική του κυριαρχία αφ' ης στιγμής της ιδρύσεώς του το 1948 ήταν ισχυρές ένοπλες δυνάμεις, ανέπτυξε ισχυρές στρατιωτικές συνεργασίες, καταρχήν με την Γαλλία την δεκαετία του 1950, και ιδιαίτερα με τις ΗΠΑ την δεκαετία του 1960. Μ' αυτόν τον τρόπο διέθετε μια άρτια στρατιωτική μηχανή αλλά και ένα εξελιγμένο και σύγχρονο για την εποχή σύστημα ανάκλησης εφέδρων.

Αφορμή για τον πόλεμο στάθηκαν τρεις διαφιλονικούμενες αποστρατικοποιημένες ζώνες στα σύνορα Συρίας-Ισραήλ που καθεμιά τις διεκδικούσε ήδη από το 1948 και δεν είχε διασαφηνιστεί σε ποιον ανήκουν. Ήδη από τότε αλλά ακόμα πιο έντονα από το 1966 διαμάχες με εκατέρωθεν νεκρούς είχαν ξεσπάσει, συχνά με προκλητικές ενέργειες των Ισραηλινών. Είχε διαφανεί ότι το Ισραήλ, κλιμακώνοντας τις εστίες βίας, επεδίωκε ένα τελειωτικό στρατιωτικό χτύπημα, λαμβάνοντας υπόψη την υπεροχή του σε στρατιωτικό υλικό αλλά και το επιθετικό δόγμα που ακολουθούσε.

Όσον αφορά τη σύμμαχο της Συρίας, ήδη από το 1955, Αίγυπτο και τον ηγέτη της Νάσερ, γνώριζε ότι δεν μπορούσε να ανταπεξέλθει σ' έναν πόλεμο με το Ισραήλ και χρησιμοποίησε όλη την διπλωματική του δεινότητα, συνεχόμενες Αραβικές συνόδους κορυφής προκειμένου να αποτρέψει ένα τέτοιο ενδεχόμενο, υιοθετώντας ουσιαστικά αμυντική στάση. Μ' αυτόν τον τρόπο προσπάθησε να χαλιναγωγήσει τις επιθετικές, ως ένα σημείο, προθέσεις της Συρίας έναντι του Ισραήλ, αφού βεβαίως σε περίπτωση πολέμου θα έπρεπε η χώρα του να πολεμήσει βάσει της αμυντικής τους συμφωνίας, της αραβικής κοινής γνώμης και κυρίως της φιλοδοξίας του να παραμείνει ο αδιαμφισβήτητος ηγέτης του παναραβισμού στο πλευρό της Συρίας.

Στην πρώτη σύνοδο κορυφής των αραβικών κρατών τον Ιανουάριο του 1964, δημιουργήθηκε η οργάνωση για την απελευθέρωση της Παλαιστίνης (PLO). Ήδη από τις αρχές του 1960, και ιδιαίτερα μετά την εδραίωση των Μπααθιστών στην εξουσία, η Συρία επανέφερε το παλαιστινιακό ζήτημα στο διπλωματικό προσκήνιο, σκοπεύοντας όχι στην απελευθέρωση των παλαιστινιακών εδαφών τους αλλά ως ένα εργαλείο πίεσης έναντι του Ισραήλ, στον ολοένα αυξανόμενο ανταγωνισμό μεταξύ τους για την κατοχή των αποστρατικοποιημένων ζωνών. Πράγματι, μετά την κατάρρευση δυο συριακών πολεμικών αεροσκαφών από τον Ισραηλινό στρατό τον Αύγουστο του 1966, παλαιστίνιοι αντάρτες, με την υποκίνηση και την εκπαίδευση Σύριων στρατιωτικών, πραγματοποίησαν επιδρομές σε ισραηλινά εδάφη. Αδυνατώντας να πραγματοποιήσουν συμβατική μάχη μ' έναν υπέρτερο στρατιωτικό και διπλωματικό

αντίπαλο, η Συρία επέλεξε τους παλαιστίνιους αντάρτες ως απάντηση στην συνεχώς κλιμακούμενη στρατιωτική βία των ισραηλινών, αδυνατώντας να καταλάβει ότι αυτό ακριβώς επεδίωκαν οι Ισραηλινοί, προκειμένου να δικαιολογήσουν το τελειωτικό τους χτύπημα.

Ο Νάσερ έχοντας επίγνωση της αδύναμης στρατιωτικής μηχανής της Αιγύπτου, έναντι του Ισραήλ, προσπάθησε ν' αποφύγει αυτόν τον πόλεμο. Η δυναμική επαναφορά του παλαιστινιακού ζητήματος από την Συρία – για τους δικούς της λόγους φυσικά – δημιούργησε την απορία στο αραβικό κόσμο για το εάν ο λαοπρόβλητος παναραβιστής Αιγύπτιος ηγέτης ήθελε να τους απελευθερώσει, ακόμη και με στρατιωτικά μέσα.

Από το 1962 ο Νάσερ είχε υποστηρίξει τους επαναστάτες της Υεμένης με στρατιωτικά μέσα και από τότε οι εκεί Αιγυπτιακές ένοπλες δυνάμεις αντιμετώπισαν έναν ισχυρό ανταρτοπόλεμο από αντιφρονούντες, υποστηριζόμενους από την Σαουδική Αραβία. Οι σχέσεις της Σαουδικής Αραβίας και τις Αιγύπτου επιδεινώθηκαν σε τέτοιο βαθμό, που στα μέσα του 1966 ο Νάσερ απείλησε ότι θα εισβάλει στην Σαουδική Αραβία. Οι φιλονασερικοί ηγέτες της Αλγερίας και του Μαρόκου ανατράπηκαν από αντίστοιχους φιλοδυτικούς. Το κύρος και η αίγλη που είχε αποκτήσει από την διπλωματική του νίκη απέναντι στο Ισραήλ¹¹, άρχισε να ξεθωιάζει. Στράφηκε λοιπόν στην ΕΣΣΔ, τον Μάιο του 1966 προσκάλεσε διπλωματική αντιπροσωπεία των εμπολέμων του Viet Cong να εγκατασταθεί στο Κάιρο, εγκαταλείποντας την αδέσμευτη εξωτερική του πολιτική. Η διπλωματική επαφή με τους εμπολέμους των ΗΠΑ, εξόργισε τους τελευταίους και τους οδήγησε στην επιδίωξη μιας ακόμη πιο στενής συνεργασίας με το Ισραήλ. Προσπαθώντας επιπλέον ν' ανακτήσει το χαμένο διπλωματικό του κύρος στον Αραβικό κόσμο, στις 7 Νοεμβρίου 1966 υπέγραψε με την Συρία νέα διμερή αμυντική συμφωνία, όπου προβλεπόταν ότι σε περίπτωση επίθεσης εναντίον της Δαμασκού, η Αίγυπτος θα έσπευδε να την βοηθήσει στρατιωτικά.

Αυτός ήταν λοιπόν ο χώρος της Μέσης Ανατολής στην αυγή του πολέμου των έξι ημερών. Ένας κατακερματισμένος Αραβικός κόσμος όπου η κάθε χώρα προωθούσε τα δικά της συμφέροντα. Η Αίγυπτος και η Σαουδική Αραβία ήταν στα πρόθυρα πολέμου. Αίγυπτος και Συρία προωθούσαν τη δική τους εξωτερική πολιτική

---

¹¹ Με την παρέμβαση των ΗΠΑ και της ΕΣΣΔ προκειμένου να αποσοβήσουν μια γενική σύρραξη στη Μέση Ανατολή.

ξεχωριστά, βλέποντας με καχυποψία η μια την άλλη μετά και την αποτυχημένη ένωσή τους. Επιπλέον η Συρία είχε εκπαιδεύσει και φιλοξενήσει παλαιστίνιους αντάρτες, προκειμένου αυτοί με δική της υποκίνηση να πραγματοποιούν επιδρομές στο Ισραηλινό έδαφος.

Με την επικράτηση των Μπααθιστών το 1963 στην Συρία, ακολουθήθηκε μια επιθετική εξωτερική πολιτική έναντι των συντηρητικών καθεστώτων της Σαουδικής Αραβίας και του Ιράκ. Η Δαμασκός προσπάθησε όχι μόνο να επιβάλει την ριζοσπαστική σοσιαλιστική της πολιτική αλλά απέκοψε και διαύλους επικοινωνίας με τις συγκεκριμένες χώρες καθώς αυτές την έβλεπαν με ιδιαίτερη καχυποψία φοβούμενοι την δική τους πολιτική επιβίωση. Ενδεχομένως η ηγετική ομάδα της Συρίας θα είχε αντιληφθεί ότι το Ισραήλ δεν θα έμενε μόνο στα παραμεθόρια επεισόδια που είχε με την Δαμασκό και το Αμμάν, αλλά εφόσον της δινόταν η ευκαιρία θα προχωρούσε σ' ένα συντριπτικό χτύπημα¹². Εξάλλου η εισβολή του Ισραήλ στην Αίγυπτο το 1956 φανέρωνε με ξεκάθαρο τρόπο αυτές τις προθέσεις, πόσω μάλλον σ' ένα πιο αδύναμο κράτος όπως η Συρία.

Η σχέση της με την Σοβιετική Ένωση, που την προμήθευε με στρατιωτικό υλικό δεν ήταν ικανοποιητική, και χαρακτηριζόταν και αυτή από αμοιβαία καχυποψία, δεδομένου και της στάσης των Μπααθιστών απέναντι στο κομμουνιστικό κόμμα της Συρίας που δεν ήταν ιδιαίτερα φιλική και είχε αποκλείσει το ενδεχόμενο συνεργασίας μεταξύ τους. Η Δαμασκός δεν ήταν σε συμφωνία ούτε με σοσιαλιστικές ούτε με δυτικές χώρες, και λαμβανομένου του επικείμενου κινδύνου θα έπρεπε να κινητοποιήσει βοήθεια από οπουδήποτε μπορούσε.

Ακόμη προσπάθησε να εμπλέξει στην επικείμενη αναμέτρηση τη σύμμαχό της, Αίγυπτο, ελπίζοντας ότι σε ενδεχόμενη σύρραξη θα έχει την βοήθειά της. Είχε επίγνωση φυσικά της υπέρτερης στρατιωτικής μηχανής του Ισραηλινού στρατού. Σ' ένα άναρχο διεθνές σύστημα, όσον αφορά το μακρο-επίπεδο ανάλυσης, οι ηγέτες της Συρίας εκείνη την εποχή δεν έλαβαν υπόψη τους ότι από την στιγμή που οι εξελίξεις πήραν την συγκεκριμένη τροπή, έπρεπε οι ίδιοι αποκλειστικά να μεριμνούν για την ασφάλεια του κράτους τους (αρχή της αυτοβοηθείας)¹³. Δεδομένου του

---

¹² Βλ. Seale Patrick, *Asad of Syria: The struggle for the Middle East*, ο.π, σελ. 127. Αντίθετα ο συγγραφέας υποστηρίζει ότι ο Υπουργός Άμυνας Χαφίζ Αλ-Άσσανι και η ηγετική ομάδα της Συρίας πίστευαν ότι το Ισραήλ δεν θα προχωρήσει σ' ένα γενικευμένο χτύπημα.

¹³ Αυτό το αντιλήφθηκε η Δαμασκός με πολύ πικρό τρόπο ιδιαίτερα στον πόλεμο του 1973 και τη στάση που κράτησε και η τότε 'σύμμαχος' της Αίγυπτος απέναντί της.

φθηνού και εν πολλοίς απαρχαιωμένου σοβιετικού υλικού που κατείχαν, ήδη από το 1956, δεν θα έπρεπε ν' αναζητήσουν νέες αγορές αμυντικού υλικού, ακόμη και στην Δύση, αφήνοντας στην άκρη, και σίγουρα όχι στις σχέσεις τους μ' άλλα κράτη, την όποια εφαρμογή του ριζοσπαστικού σοσιαλιστικού τους έργου;

Επομένως, η Συρία λίγο πριν τον πόλεμο του 1967 λειτούργησε ως παράγων αστάθειας στην περιοχή της Μέσης Ανατολής, υπονομεύοντας άθελά της ακόμα και την ίδια της την ασφάλεια.

Η Αίγυπτος από την άλλη πλευρά έβλεπε με καχυποψία τις κινήσεις των ριζοσπαστών Σύριων Μπααθιστών. Προσπάθησε με κάθε τρόπο, ήδη από την άνοδό τους στην εξουσία το 1963, ν' αποτρέψει έναν Αραβο-Ισραηλινό πόλεμο, έχοντας επίγνωση της αμυντικής της αδυναμίας. Επιπλέον μεγάλο μέρος του Αιγυπτιακού στρατού, περίπου το 1/3, είχε εμπλακεί στον πόλεμο της Υεμένης κατασπαταλώντας μεγάλο μέρος οικονομικών πόρων και στρατιωτικού υλικού. Έχοντας επίγνωση όλων των ανωτέρω προσπάθησε να συγκρατήσει σε ανεκτά – για τους Ισραηλινούς – πλαίσια το παλαιστινιακό ζήτημα. Από το 1966 και μετά ο Νάσερ πραγματοποίησε σειρά λανθασμένων διπλωματικών κινήσεων που πρώτα αυτές οδήγησαν στην στρατιωτική του ήττα. Υπέγραψε νέα¹⁴ αμυντική διμερή συμφωνία με τους Μπααθιστές της Συρίας, ουσιαστικά δηλαδή παρακινώντας τους να εξακολουθήσουν τη λανθασμένη ριζοσπαστική εξωτερική πολιτική τους. Απέκοψε κάθε επαφή με τις ΗΠΑ, οδηγώντας τους μ' αυτόν τον τρόπο στην επιπλέον σύσφιξη των σχέσεών τους με το Ισραήλ.

Όσον αφορά το Ισραήλ, έχοντας επίγνωση της κατάστασης των στρατών της Αιγύπτου, της Συρίας, της Ιορδανίας και του Ιράκ, και το πόσο αδύναμοι είναι, ανησυχούσαν ότι η ευκαιρία που παρουσιαζόταν μπροστά τους να καταστρέψουν τον Νάσερ πολιτικά και την Αίγυπτο στρατιωτικά ίσως χαθεί. Δεν ήθελαν με οποιοδήποτε τρόπο την παρεμβολή των Ηνωμένων Εθνών και των μεγάλων δυνάμεων για να μην επαναληφθεί το σκηνικό του 1956, όπου κατίσχυσαν στρατιωτικά αλλά έχασαν διπλωματικά έναντι της Αιγύπτου. Σχετικά με το θέμα των απειλών που δέχονταν από την Αίγυπτο, την Συρία και την Ιορδανία και τις μεταξύ τους διμερείς αμυντικές¹⁵ συμφωνίες, ήξεραν ότι δεν είχαν κανένα πρακτικό αντίκρισμα για την ασφάλειά του. Ο πραγματικός στόχος και η αιτία του πολέμου γι αυτούς ήταν η καταστροφή του

---

¹⁴ Μετά από αυτή του 1955.

¹⁵ Στις 30 Μαΐου 1967, επτά ημέρες πριν την έναρξη του πολέμου, Αίγυπτος και Ιορδανία υπέγραψαν διμερή αμυντική συμφωνία, όμοια μ' αυτήν της Συρίας.

Νάσερ και της Αιγύπτου, καθώς αυτός ήταν το σύμβολο της Αραβικής ενότητας και ανεξαρτησίας, ηγέτης του πιο πυκνοκατοικημένου και ισχυρού αραβικού κράτους. Με την ανάληψη καθηκόντων υπουργού εθνικής άμυνας του Ισραήλ από τον στρατηγό Moshe Dayan στις 28 Μαΐου 1967 κατόπιν αφόρητων πιέσεων του ισραηλινού στρατιωτικού 'κατεστημένου' για πόλεμο, με τα τηλεοπτικά δίκτυα να μεταδίδουν την συγκέντρωση αιγυπτιακών στρατευμάτων στην χερσόνησο του Σινά, κατόπιν ψευδών πληροφοριών ότι τάχα το Ισραήλ συγκέντρωσε μαζικά στρατεύματα στην Αιγυπτιο-Ισραηλινή μεθόριο από Σοβιετικούς και Σύριους προκειμένου να υποχρεώσουν τον Νάσερ να αναλάβει στρατιωτική δράση¹⁶, με τους Άραβες να έχουν προσβληθεί από πολεμικό πυρετό, ο πόλεμος ήταν αναπόφευκτος.

Η επίθεση των Ισραηλινών το πρωί της 5 Ιουνίου 1967 διέλυσε ολοσχερώς την αιγυπτιακή αεροπορία. Δέκα χιλιάδες Αιγύπτιοι στρατιώτες σκοτώθηκαν και άλλοι δεκατρείς χιλιάδες αιχμαλωτίστηκαν, όπως επίσης καταστράφηκε μεγάλο μέρος του αιγυπτιακού στρατιωτικού υλικού. Την ίδια κατάληξη είχαν ο Ιορδανικός στρατός και η συριακή πολεμική αεροπορία καθώς και δυο μοίρες ιρακινών μαχητικών που έσπευσαν να βοηθήσουν.

Το Ισραήλ στον πόλεμο του 1967 απέσπασε τη Δυτική όχθη και την Ανατολική Ιερουσαλήμ από την Ιορδανία, τα υψίπεδα του Γκολάν από τη Συρία, και την λωρίδα της Γάζας και την χερσόνησο του Σινά από την Αίγυπτο. Στις 9 Ιουνίου ο ισραηλίτικος στρατός έφθασε στην διώρυγα του Σουέζ με τον δρόμο ανοιχτό για το Κάιρο. Η άνευ όρων εκκευρία ήταν μονόδρομος για την Αίγυπτο.

1.3 Η ΕΙΣΒΟΛΗ ΣΤΗΝ ΙΟΡΔΑΝΙΑ ΚΑΙ Η ΑΝΑΛΗΨΗ ΤΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΑΣΣΑΝΤ

Παρά την απώλεια εδαφών και μεγάλου έμπυχου και στρατιωτικού υλικού, η Συρία μετά τον πόλεμο εξακολούθησε την ριζοσπαστική εξωτερική πολιτική και την αντίθεσή της στους Άραβες γείτονές της. Διακήρυττε ότι δεν θα μπορούσε να έχει καμία επαφή με συντηρητικά αραβικά καθεστώτα και αρνήθηκε να συμμετάσχει στην σύνοδο αραβικών κρατών στο Χαρτούμ, τον Αύγουστο του 1967, όπου έγινε απολογισμός/αποτίμηση του μεταπολεμικού αραβικού κόσμου. Σ' αυτήν την σύνοδο

---

¹⁶ Βλ. Brown L. Carl, *Diplomacy in the Middle East*, εκδ. I.B. Tauris, London, 2001, σελ. 168.

αποφασίστηκε να δοθεί ως βοήθεια στις κατεστραμμένες οικονομίες της Αιγύπτου και της Ιορδανίας το ποσό των 135 εκατομμυρίων λιρών το χρόνο. Η Συρία που δεν συμμετείχε δεν έλαβε φυσικά τίποτα. Η προτεραιότητα της Δαμασκού εκείνη την περίοδο ήταν να τηρήσει την ιδεολογική καθαρότητα της εξωτερικής της πολιτικής ενάντια στις διαλυμένες ένοπλες δυνάμεις και οικονομίας της χώρας της.

Επιπλέον, η Συριακή κυβέρνηση αρνήθηκε να αποδεχθεί το ψήφισμα 242 του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ της 22 Νοεμβρίου 1967, σύμφωνα με το οποίο το Ισραήλ θα έπρεπε να διαπραγματευθεί τα εδάφη που κατέκτησε με αντάλλαγμα την ειρήνη. Η Δαμασκός κατήγγειλε ως προδοσία των παλαιστινιακών δικαιωμάτων οποιοδήποτε συμβιβασμό ή ειρηνική συμφωνία με το Ισραήλ.

Ο Σύριος πρόεδρος Jadid συνέχιζε να υποστηρίζει τους παλαιστίνιους αντάρτες και να επιβεβαιώνει τις δεσμεύσεις της Συρίας απέναντί τους, παρόλο που ο υπουργός του άμυνας, Χαφίζ Αλ-Άσσαντ είχε αντίθετη άποψη. Ο Άσσαντ, πρόεδρος της Συρίας από το 1970 έως το 2000, πίστευε ότι οι επιδρομές των παλαιστινίων ανταρτών είχαν δώσει το πρόσχημα στους Ισραηλινούς να καταστρέψουν την Συρία και την Αίγυπτο.

Μετά τον πόλεμο του 1967 ο Άσσαντ είχε έρθει σε αντίθεση με τον Jadid. Πίστευε ότι το Ισραήλ θα εξακολουθούσε να είναι επεκτατικό, διαφωνώντας με βασικές πτυχές της εξωτερικής πολιτικής του προέδρου του, καθώς προέκρινε τους εθνικούς στόχους από τους σοσιαλιστικούς. Πίστευε ακράδαντα ότι η Συρία θα έπρεπε να ενθαρρύνει την συνεργασία μεταξύ των αραβικών κρατών, ανεξάρτητα από την εσωτερική πολιτική τους κατάσταση, χωρίς να εμποδίζει, όπως έκανε και αυτή μέχρι τότε, μια κοινή αραβική προσπάθεια. Οποιοσδήποτε και αν ήταν οι διαφορές μεταξύ των Αράβων, ο εχθρός ήταν ένας.

Μια πραγματιστική των πραγμάτων προσέγγιση που εν πολλοίς από τότε ακολούθησε ο Άσσαντ μέχρι το θάνατό του. Η ήττα στον πόλεμο αποθάρρυνε την ηγεσία των ριζοσπαστών Μπααθιστών και άρχισε η σταδιακή αναστροφή του πολιτικού ριζοσπαστισμού στην Συρία.

Στις 17 Ιουλίου 1968 το Ιρακινό Μπάαθ καταλαμβάνει την εξουσία στην Βαγδάτη. Ξεκίνησε από τότε – με ελάχιστα διαλείμματα – μια περίοδος έντασης μεταξύ των Μπααθικών κυβερνητικών κομμάτων των δυο χωρών. Στο Ιράκ βρήκαν πολιτικό και φυσικό καταφύγιο μετριοπαθείς Μπααθιστές της Συρίας που είχαν εξοριστεί από τους αντίστοιχους ριζοσπάστες, όπως ο Michel Afsar, θεωρητικός του

κόμματος Μπάαθ της Συρίας. Οι Μπααθιστές του Ιράκ, δια των υποστηρικτών του Άφλακ, προσπάθησαν να ανατρέψουν αυτούς της Συρίας με σειρά από αποτυχημένα πραξικοπήματα¹⁷, γεγονός που επιδείνωσε ακόμη περισσότερο τις σχέσεις Συρίας-Ιράκ. Επιπλέον η ένταση μεταξύ του Ιράκ και της Συρίας προέκυψε και για οικονομικά οφέλη, ιδίως τα δικαιώματα διέλευσης των ιρακινών αγωγών πετρελαίου στη Συρία, που αποτέλεσαν αντικείμενο διαμάχης την περίοδο 1972-1973, και την κατανομή των υδάτων του Ευφράτη, που προκάλεσε μια πιο σοβαρή αντιπαράθεση που ξεκίνησε στις αρχές του 1975.

Από τα μέσα του 1968, η Συρία άρχισε να εγκαταλείπει τη διεθνή απομόνωσή της και άρχισε να συμμετέχει στις Αραβικές συνόδους. Τον Φεβρουάριο του 1969 πρωθυπουργός του Ισραήλ ανέλαβε η Golda Meir, η οποία επεδίωξε και κατάφερε να ενισχύσει ακόμα περισσότερο τις ήδη στενές σχέσεις του Ισραήλ με τις ΗΠΑ. Στις αρχές του 1969 ανέλαβε πρόεδρος των ΗΠΑ ο Richard Nixon, διορίζοντας σύμβουλο εθνικής ασφαλείας των ΗΠΑ τον Henry Kissinger. Επρόκειτο για έναν διπλωμάτη που έπαιξε καθοριστικό ρόλο στις εξελίξεις της Μέσης Ανατολής την δεκαετία του 1970.

Ο Νάσερ με την συμβολή της Σοβιετικής Ένωσης, ξεκίνησε πόλεμο φθοράς στις κατεχόμενες από το Ισραήλ πρώην αιγυπτιακές κτήσεις, γεγονός που είχε ως αποτέλεσμα την εκδίωξη περισσότερων του ενός εκατομμυρίου αιγυπτίων πολιτών από τις εστίες τους. Τον Απρίλιο του ίδιου έτους, μετά από αναταραχές στο Λίβανο, παλαιστίνιοι πρόσφυγες εγκαταστάθηκαν στην Ιορδανία και ξεκίνησαν μια καταστρεπτική διαμάχη με την κυβέρνηση του Αμμάν.

Πλήρως εξαρτημένοι από τους Άραβες, οι Παλαιστίνιοι διαπίστωναν ότι από το 1948 δεν μπορούσαν να επιτύχουν τον εθνικό σκοπό τους, δηλαδή την απελευθέρωσή τους. Άρχισαν τότε δειλά-δειλά να χαράζουν τη δική τους ανεξάρτητη στρατηγική προκειμένου να επιτύχουν τον σκοπό τους, καταλήγοντας να είναι μεγάλος μπελάς για τις χώρες που τους φιλοξενούσαν.

Από τον Σεπτέμβριο 1970 ξεκίνησε στην Ιορδανία μια έντονη διαμάχη μεταξύ μερικών ισχυρών παλαιστίνιων φατριών και του Χουσεΐν καθώς οι πρώτοι προσπάθησαν να τον ανατρέψουν. Ο βασιλιάς διέταξε τον στρατό του να εισβάλει στους χώρους φιλοξενίας των παλαιστίνιων και να προκαλέσει μεγάλες απώλειες σ' αυτούς. Οι παλαιστίνιοι ζήτησαν την βοήθεια της Συρίας και αυτή έστειλε μέρος

---

¹⁷ Βλ. Hinnebusch Raymond, *Syria -revolution from above*, εκδ. Taylor and Francis Group, Abingdon, 2001, σελ. 141.

του στρατού της, χωρίς αεροπορική κάλυψη, προκειμένου να τους βοηθήσει. Ο βασιλιάς Χουσεΐν βλέποντας ότι η χώρα του απειλείται ζήτησε την συνδρομή των ΗΠΑ και του Ισραήλ. Οι ΗΠΑ, φοβούμενες την εμπλοκή της ΕΣΣΔ – δια της Συρίας – σε μια σύμμαχο φιλοδυτική χώρα, απάντησαν καταφατικά και κινητοποίησαν και το Ισραήλ. Ο Χουσεΐν ανταπάντησε με σφοδρό τρόπο στο Συριακό στρατό, και αυτοί μη θέλοντας να κλιμακώσουν την ένταση με μια αραβική χώρα, πόσω μάλλον να αντιμετωπίσουν τις αμερικανικές και ισραηλινές ένοπλες δυνάμεις, υποχώρησαν αμέσως.

Οι ΗΠΑ είδαν την κρίση που ξέσπασε μόνο στα πλαίσια του Ψυχρού πολέμου και του ανταγωνισμού τους με την ΕΣΣΔ. Το Ισραήλ αναγνωρίστηκε από τις ΗΠΑ ως απαραίτητος περιφερειακός εταίρος στην Μέση Ανατολή καθώς συνέδραμε άμεσα με την πολεμική του αεροπορία προς υποστήριξη του Ιορδανού βασιλιά.

Η Συρία με την εισβολή στο Αμμάν όχι μόνο δεν κέρδισε κάτι ή απέτρεψε την σφαγή των παλαιστινίων, αλλά και οδήγησε την Ιορδανία, σύμμαχό της στον πόλεμο του 1967, εκτός αραβικού πλαισίου και στην αγκαλιά του Ισραήλ. Επρόκειτο για μια ακόμη αποτυχημένη κίνηση της Δαμασκού. Η Ιορδανία από την άλλη, ο βασιλιάς της, φοβούμενος την επιβίωση του κράτους του αλλά και την διατήρηση της εξουσίας του από τις εξεγέρσεις των παλαιστινίων και την εισβολή της Συρίας, εξάρτησε την ασφάλεια του κράτους του από το Ισραήλ και από το Σεπτέμβριο του 1970 συντάχθηκε διπλωματικά, με τον έναν ή τον άλλο τρόπο, με το Τελ Αβίβ.

Στις 28 Σεπτεμβρίου 1970 πέθανε ο Αιγύπτιος ηγέτης Νάσερ, ένας πολιτικός που από το 1954 που ανέλαβε την εξουσία στη χώρα του, άφησε ανεξίτηλο το στίγμα του στην ευρύτερη περιοχή της Μέσης Ανατολής. Ο διάδοχός του, Anwar Sadat, είχε μια διαφορετική προσέγγιση άσκησης εξωτερικής πολιτικής.

Ελέγχοντας τις υπηρεσίες ασφαλείας, τις Ένοπλες Δυνάμεις αλλά και μέρος του κομματικού μηχανισμού του καθεστώτος, ο Άσσανι, διαφωνώντας σε καίρια ζητήματα άσκησης εξωτερικής και εσωτερικής πολιτικής, ανέτρεψε με πραξικόπημα τον πρόεδρο Jadid και ανέλαβε την εξουσία της χώρας στις 13 Νοεμβρίου 1970¹⁸ ονομάζοντας το 'διορθωτικό' κίνημα.

---

¹⁸ Βλ. Petran Tabitha, *Syria*, εκδ. Ernest Benn, London, 1972, σελ. 250-257.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ

2. Η ΠΡΩΤΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ ΤΟΥ ΑΣΣΑΝΤ (1970-1978)

2.1 Ο πόλεμος του 1973

Από τη στιγμή που ανέλαβε ο Άσσαντ την διακυβέρνηση της Συρίας, διαπιστώνοντας την άσχημη οικονομική της κατάσταση προσπάθησε να προωθήσει κάποιες μορφές φιλελευθερισμού. Περιορίσε τον ρόλο που διαδραμάτιζαν οι υπηρεσίες ασφαλείας όπως επίσης τις εκκαθάρισε από φανατικούς υποστηρικτές του Jadid. Προσεταιρίστηκε την μεσαία τάξη των μεγάλων αστικών κέντρων και τους μετριοπαθείς σουνίτες θρησκευτικούς ηγέτες για να διευρύνει την βάση υποστήριξης του κόμματος. Επιπλέον προέβη σε έργα ανάπτυξης των αγροτικών περιοχών της περιφέρειας. Ανακλήθηκαν διατάγματα κράτησης και κατάσχεσης περιουσίας συνεπεία του ριζικού σοσιαλιστικού προγράμματος του προκατόχου του. Περιορισμοί που υπήρχαν στο εμπόριο και στα ταξίδια στο Λίβανο εξαλείφθηκαν, μια περιοχή που αποτελούσε εξάλλου το μαλακό υπογάστριο της Δαμασκού. Επίσης σε μερίδα υποστηρικτών του Jadid και του Άφλακ έδωσε δεύτερες ευκαιρίες να δραστηριοποιηθούν οικονομικά και πολιτικά στη χώρα, προειδοποιώντας τους ότι δεν θα δεχθεί οιαδήποτε αμφισβήτηση της εξουσίας του.

Με συμφιλίωτικό χαρακτήρα στο εσωτερικό προσπάθησε να εκμηδενίσει οιοσδήποτε διαμάχες, κινητοποιώντας το δυναμικό της κοινωνίας για τις μάχες που ερχόταν. Στις 31 Ιανουαρίου και στις 12 Μαρτίου 1973, με δυο δημοψηφίσματα, ψηφίστηκε όχι μόνο το Σύνταγμα της χώρας, αλλά εδραιώθηκε η αυταρχική διακυβέρνησή του. Αυτή βέβαια χαρακτηριζόταν από την κοσμικότητα της πολιτείας και την αντιπροσώπευση της κοινωνίας, σ' ένα μόνο πολυπληθές κόμμα όπου δεν υπήρχαν βέβαια δυνατότητες πολιτικής αμφισβήτησης του προέδρου καθώς το ήλεγχε πλήρως.

Ο Άσσαντ θεωρούσε ότι η Συρία αν δεν είναι ενωμένη στο εσωτερικό της δεν υπήρχε καμία ελπίδα κοινής αραβικής προσπάθειας και ακόμα περισσότερο ανακατάληψης των χαμένων εδαφών από τον πόλεμο του 1967. Τον Δεκέμβριο του 1970 η Συρία επανεπιβεβαίωσε την απόρριψη του ψηφίσματος 242 του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ, αποκόποντας κάθε ελπίδα συνεννόησης ή διαπραγμάτευσης με το Ισραήλ. Ο Άσσαντ πίστευε ότι μόνο με πόλεμο θα μπορούσαν να επαναπεριέλθουν

στην κατοχή των Αράβων τα χαμένα εδάφη διεξάγοντας τότε, μια διαπραγμάτευση με διαφορετική εκκίνηση και όχι τώρα από θέση ταπείνωσης και αδυναμίας. Ό,τι είχε καθεί με πόλεμο θα μπορούσε να κερδηθεί μόνο με πόλεμο.

Για να διεξαχθεί όμως μια συμβατική επιχείρηση απέναντι σ' έναν υπέρτερο οικονομικά και στρατιωτικά αντίπαλο θα έπρεπε να σταματήσει και η διεθνής απομόνωση στην οποία είχε περιέλθει η Δαμασκός με την διακυβέρνηση του Jadid. Λίγες μέρες αφού ανέλαβε την εξουσία, ο Άσσαντ επισκέφθηκε τον Αιγύπτιο ομόλογό του, Σαντάτ, και του ανακοίνωσε ότι θα συμμετάσχει στην προτεινόμενη ακόμη ομοσπονδία των χωρών τους μαζί με το Σουδάν και την Λιβύη, που όμως αργότερα αυτό το εγχείρημα δεν προχώρησε περισσότερο. Αμέσως αποκατέστησε τις σχέσεις της Συρίας με το Λίβανο, με το Μαρόκο, την Τυνησία και την Σαουδική Αραβία.

Η τελευταία από τότε χρηματοδότησε αφειδώς τα ταμεία της Δαμασκού καθ' όλη την διάρκεια της δεκαετίας του 1970. Τον Μάιο του 1971 ο βασιλιάς Faysal της Σαουδικής Αραβίας πρόσφερε οικονομική βοήθεια ύψους 200 εκατομμυρίων δολαρίων στην Δαμασκό και τον Απρίλιο του 1972 οι δύο χώρες υπέγραψαν οικονομικές και εμπορικές συμφωνίες¹⁹. Ήταν μια πετυχημένη διπλωματική κίνηση και για τις δύο χώρες καθώς εκτός από την Συρία που αποκόμιζε κέρδη και ενίσχυε την θέση της στον Αραβικό κόσμο και η Σαουδική Αραβία αποκτούσε ένα χρήσιμο αντίβαρο έναντι του όμορου Ιράκ και του εχθρικά διακείμενου κόμματος Μπάαθ της Βαγδάτης. Έτσι η Συρία απέκτησε έναν πολύτιμο σύμμαχο ενόψει του επικείμενου πολέμου του 1973.

Επιπλέον ο Άσσαντ προσπάθησε να εμβαθύνει τις σχέσεις Δαμασκού-Μόσχας γνωρίζοντας πολύ καλά ότι μόνο από αυτή θα μπορούσε να προμηθευτεί σύγχρονο πολεμικό υλικό προκειμένου να αντικαταστήσει το απαρχαιωμένο που κατείχαν οι Ένοπλες Δυνάμεις της χώρας του. Αντίθετα συνέχισε την πολιτική του προκατόχου του σχετικά με τις σχέσεις Συρίας- ΗΠΑ όπου δεν υπήρξε καμία επαφή μέχρι το 1974, βλέποντάς την με ιδιαίτερη καχυποψία λόγω της συνεχιζόμενης μεγάλης οικονομικής βοήθειας που πρόσφερε η Ουάσινγκτον στο Τελ Αβίβ. Οι ΗΠΑ δεν επεδίωξαν επαφές με την Συρία, καθώς οι περιφερειακοί τους στόχοι στην Μέση

---

¹⁹ Βλ. Sonoko Sunayama, *Syria and Saudi Arabia, collaboration and conflicts in the oil era*, εκδ. I. B. Tauris, London, 2007, σελ 37.

Ανατολή εξυπηρετούνταν από τους δυο πυλώνες τους στην περιοχή και τις συμφωνίες που είχαν υπογράψει οι ΗΠΑ μ' αυτές, το Ισραήλ και το Ιράν.

Η ανακατάληψη των χαμένων εδαφών δεν υπήρξε μόνο προτεραιότητα του Άσσαντ αλλά και του Σαντάτ. Η Αίγυπτος θα ήταν η μόνη δυνατή σύμμαχος της που θα μπορούσε να υπάρξει, καθώς η Ιορδανία έβλεπε με ιδιαίτερη καχυποψία της κινήσεις της Συρίας μετά και την λανθασμένη επιλογή της να εισβάλει στο Αμμάν τον Σεπτέμβριο του 1970. Επιπλέον ο Χουσεϊν δεν θα μπορούσε να αντιταχθεί στο Ισραήλ, η πολεμική αεροπορία του οποίου έπαιξε πολύ σημαντικό ρόλο στην οπισθοχώρηση των Σύριων. Ακόμη ο πόλεμος του 1967 του στέρησε τη μισή περίπου επικράτεια, την Δυτική όχθη και την ανατολική Ιερουσαλήμ, ένας επιπλέον πόλεμος θα μπορούσε να οδηγήσει στην εξαφάνιση της Ιορδανίας και του θρόνου του. Εάν έπαιρνε το μέρος των Ισραηλινών ή έμενε αμέτοχος σ' έναν επικείμενο πόλεμο θα κατηγορούνταν από τους Άραβες για προδοσία. Αν έπαιρνε το μέρος των Αράβων οι Ισραηλινοί ενδεχομένως θα του διέλυαν το εναπομείναν κράτος του.

Από τη στιγμή της ανάληψης των καθηκόντων του, μετά τον θάνατο του Νάσερ, ο Σαντάτ άνοιξε διαύλους επικοινωνίας με την Ουάσινγκτον, τονίζοντας την προσήλωσή του στον ειρηνικό διακανονισμό Αιγύπτου – Ισραήλ. Ακόμα και όταν υπέγραψε στις 27 Μαΐου 1971 συμφωνία φιλίας με την Σοβιετική Ένωση, αμέσως ενημέρωσε τις ΗΠΑ ότι η παραπάνω συμφωνία δεν αναιρεί την πρότασή του για ειρηνικό διακανονισμό. Επρόκειτο για παράλληλες κινήσεις, σε σχέση μ' αυτές που πραγματοποιούσε με τον Άσσαντ, τις οποίες συνέχισε ακόμα και πριν την έναρξη του πολέμου τον Οκτώβριο του 1973, προσπαθώντας με κάθε τρόπο ν' αποφύγει τον πόλεμο και να προωθήσει τα συμφέροντα της χώρας του με ειρηνικό τρόπο.

Ο στόχος της Αιγύπτου και της Συρίας ήταν ίδιος αλλά ο τρόπος επίτευξής του διαφορετικός. Ο Άσσαντ πήγε σε πόλεμο επειδή πίστευε ότι δεν μπορούσε να υπάρξει μια ικανοποιητική διαπραγμάτευση με το Ισραήλ μέχρι οι Άραβες να πάρουν πίσω τα εδάφη τους. Η ειρήνη πίστευε ήταν προϊόν του πολέμου και όχι υποκατάστατό του. Ο Σαντάτ αντίθετα πήγε σε πόλεμο γιατί η ειρηνική διπλωματία που ήδη διεξήγαγε συγκεκαλυμμένα ή φανερά, είχε ατονήσει²⁰.

Η αιφνιδιαστική επίθεση των Αράβων πραγματοποιήθηκε το μεσημέρι της 6 Οκτωβρίου 1973. Τις πρώτες μέρες του πολέμου η στρατηγική του ταυτόχρονου πολέμου σε δυο μέτωπα εναντίον του Ισραήλ απέδωσε καρπούς. Η Συρία κατέλαβε το

---

²⁰ Βλ. Seale Patrick, *Asad of Syria: The struggle for the middle east*, ο.π, σελ.195.

μεγαλύτερο μέρος των υψιπέδων του Γκολάν και η Αίγυπτος το Σουέζ με μέτωπο προς την κερσόνησο του Σινά παρά τη λυσσαλέα αντίδραση και τις μεγάλες απώλειες των Ισραηλινών.

Η Αίγυπτος ήταν όμως αυτή που ξαφνικά σταμάτησε την επίθεσή της αναγκάζοντας την Δαμασκό να πολεμά μια ολόκληρη εβδομάδα μόνη της απέναντι στους πολύ καλύτερα εξοπλισμένους Ισραηλινούς. Καθόλη την διάρκεια του πολέμου πραγματοποιήθηκαν αερογέφυρες βοήθειας των Σοβιετικών προς τους Σύριους και των Αμερικανών προς τους Ισραηλίτες. Οι δύο παγκόσμιες δυνάμεις δεν έμειναν αμέτοχες στην σύρραξη προσπαθώντας να προωθήσουν τα ευρύτερα περιφερειακά συμφέροντά τους στην περιοχή.

Αξίζει να επισημανθεί ότι, όπως στην Ιορδανία τον Σεπτέμβριο του 1970, ο Άσσαντ έδειξε αυτοσυγκράτηση και δεν κλιμάκωσε περαιτέρω την μάχη με τον Ιορδανικό στρατό οπισθοχωρώντας, έτσι και την νύχτα της 8^{ης} Οκτωβρίου 1973 δεν διέταξε την προώθηση περαιτέρω του Συριακού στρατού στα όρια του εβραϊκού κράτους ενώ είχε την δυνατότητα. Τελικά το Ισραήλ ανακατέλαβε τα εδάφη που είχε χάσει για τρεις μέρες. Οι ανθρώπινες, οικονομικές και υλικές ζημιές που υπέστησαν η Συρία και το Ισραήλ ήταν τεράστιες.

Μετά από μια εβδομάδα, όπου απείχε από την στρατηγική του πολέμου των δύο μετώπων, ο Σανιάτ αποφάσισε να επιτεθεί. Έχοντας κατισχύσει της Συρίας, οι Ισραηλινοί κατατρόπωσαν τους Αιγύπτιους. Σύμφωνα με μαρτυρία του αρχηγού των αιγυπτιακών ενόπλων δυνάμεων Chief of Staff Sa'ad al-Din al-Shazly ενώ το 1972 η Αίγυπτος είχε υιοθετήσει μια αντίληψη πολέμου συνολικής διευθέτησης, όσο πλησίαζε ο πόλεμος άρχισε να την εγκαταλείπει²¹.

Στις 16 Οκτωβρίου 1973, δύο μέρες μετά την αποτυχημένη επίθεση των Αιγυπτίων στρατευμάτων και την διαφανόμενη κατάρρευσή τους, ο πρόεδρος Σανιάτ ζήτησε την παρέμβαση του Αμερικανού προέδρου Νίξον προκειμένου να σταματήσει ο πόλεμος, ενημερώνοντας παράλληλα τον Άσσαντ. Ο Σύριος πρόεδρος δεν ήθελε επ' ουδενί να σταματήσουν οι εχθροπραξίες και τον παρακίνησε να συνεχίσει. Το ρήγμα μεταξύ των δύο συμμάχων είχε διαρραγεί- κάτι που φάνηκε ξεκάθαρα και από τις επόμενες διπλωματικές τους κινήσεις.

---

²¹ Βλ. Eyal Zisser, «*Syria and the October war, the missed opportunity*», σελ. 74, στο *The Yom Kippur War, Politics, Legacy, Diplomacy*, Asaf Siniver (editor), εκδ. Oxford University Press, Inc, Oxford, 2013.

Στις 12 Νοεμβρίου 1973 Ισραήλ και Αίγυπτος υπέγραψαν συμφωνία κατάπαυσης πυρός και στις 18 Ιανουαρίου 1974 συμφωνία απεμπλοκής των στρατιωτικών τους δυνάμεων. Το τέλος του πολέμου επέφερε μεγάλες αλλαγές στην διπλωματική τακτική του Καΐρου καθώς ακολούθησε έναν δρόμο πολύ διαφορετικό από αυτόν της Δαμασκού. Εγκατέλειψε εντελώς την προσέγγισή της με την Σοβιετική Ένωση, ανέπτυξε θερμές διπλωματικές επαφές με τις ΗΠΑ, σκοπεύοντας ακόμα και σε μια ειρηνευτική συμφωνία με το Ισραήλ.

Αντίθετα η Δαμασκός δεν χρησιμοποίησε τον πόλεμο για την προώθηση των πολιτικών της σκοπών. Τα υψίπεδα του Γκολάν παρέμειναν στους Ισραηλινούς, εκτός από την πόλη της Quneitra, και ο Άσσαντ δεν επίστευσε, όπως συνήθως είναι πιο εύκολο μετά από πόλεμο, εκείνες τις ριζικές οικονομικές μεταρρυθμίσεις προκειμένου να εκσυγχρονίσει ακόμα περισσότερο την χώρα του. Επιπλέον στην Συρία διαμαρτύρονταν ότι δεν έχασαν τον πόλεμο από τους Ισραηλινούς αλλά ηττήθηκαν γιατί τους πρόδωσαν οι Αιγύπτιοι σύμμαχοί τους. Χαρακτηριστική η άποψη του Abd al-Halim Khaddam, στενού συνεργάτη για πολλά χρόνια του Άσσαντ, υπουργός εξωτερικών και αντιπρόεδρος του, ότι η επίθεση των Αράβων που ξεκίνησε στις 6 Οκτωβρίου 1973, τους έδωσε μια στιγμή χαράς και ελπίδας, αλλά μόνο μετά από λίγες μέρες αυτό αντικαταστάθηκε από ανησυχία και απογοήτευση. Έτσι η ελπίδα της νίκης μετατράπηκε σε φόβο της ήττας, η οποία πράγματι πραγματοποιήθηκε, όχι λόγω των ζημιών που υπέστησαν οι Άραβες στο πεδίο της μάχης, αλλά λόγω της κατάρρευσης της συμμαχίας μεταξύ Αιγύπτου και Ισραήλ. Αυτό έδωσε, σύμφωνα πάντα με τον ίδιο, στο Ισραήλ αυτοπεποίθηση, εμπιστοσύνη και αυξημένη επιθετικότητα προς τους Άραβες και ιδιαίτερα την Συρία, τον Λίβανο και την Παλαιστίνη²².

Όπως και στον πόλεμο του 1967, έτσι και στον πόλεμο του Yom Kippur, η Συρία δεν έλαβε υπόψη της ότι στο άναρχο διεθνές σύστημα, τα κυρίαρχα κράτη χαράσσουν και αναπτύσσουν πολιτικές με βάση την προαγωγή του εθνικού συμφέροντος²³. Μπορεί να είναι εφικτή μια συμμαχία, αλλά αυτή περνάει σε δεύτερη μοίρα όταν υπάρχει σύγκρουση με το εθνικό συμφέρον. Ήταν αφελές να αποδίδεται η ήττα σε κατάρρευση της συμμαχίας με την Αίγυπτο ή ακόμα περισσότερο σε προδοσία αυτής. Ο Άσσαντ προσπάθησε ν' αλλάξει το status quo που είχε επιβληθεί στην περιοχή με τον πόλεμο του 1967, αλλά έπρεπε να λάβει υπόψη του τις υλικές μεταβλητές και τους παράγοντες ισχύος του δικού του αποκλειστικά κράτους, δείκτες

---

²² Βλ. Eyal Zisser, «*Syria and the October war, the missed opportunity*», σελ. 67, ο.π

²³ Βλ. Morgenthau J. Hans, *Politics among the nations, The struggle for power and peace*, εκδ. Alfred A. Knop, New York, 1948, σελ. 7-68.

που ασφαλώς μειονεκτούσε έναντι του ισχυρού αντιπάλου. Ήταν δυνατό να υπάρξει αραβική ενότητα και αραβική σύμπλευση συμφερόντων που – εκτός των άλλων – αυτό είχε αποδειχθεί ανεδαφικό μετά την αποτυχημένη ένωση του 1958-1961; Ήταν δυνατόν να υπάρξει αρραγές αραβικό μέτωπο όταν η αραβική Ιορδανία, προστατεύοντας τα συμφέροντά της, συνεργαζόταν ήδη με το Ισραήλ από τον Σεπτέμβριο του 1970; Μήπως θα έπρεπε, μετά και τις δύο ήττες στο στρατιωτικό μέτωπο το 1967 και το 1973, ο Άσσαντ να επιδιώξει να έχει την ίδια αποτρεπτική ισχύ με τον μεγάλο του αντίπαλο;

Μετά την ήττα, πρώτη φορά η Συρία, από τη στιγμή που ανέλαβε το Μπάαθ το 1963, και συγκεκριμένα ο πρόεδρός της, ανέπτυξε τις πρώτες διπλωματικές επαφές με τις ΗΠΑ και ειδικότερα με τον Κίσσιγκερ. Στις 22 Οκτωβρίου 1973 το ψήφισμα 242 του 1967 του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ υιοθετήθηκε ως ψήφισμα 338 και σήμανε ουσιαστικά την κατάπαυση του πυρός. Δεν γινόταν πουθενά λόγος για απόσυρση των Ισραηλινών ενόπλων δυνάμεων και ούτε φυσικά για δημιουργία παλαιστινιακού κράτους. Η Αίγυπτος και το Ισραήλ συμφώνησαν αμέσως ενώ ο Άσσαντ τον Μάιο του 1974.

Η Σαουδική Αραβία, μαζί με άλλες χώρες του Οργανισμού Πετρελαιοπαραγωγών εξαγωγών χωρών (ΟΠΕΚ) χρησιμοποίησαν στον πόλεμο του 1973 το 'όπλο' του πετρελαίου επιβάλλοντας εμπάργκο μέχρι τον Μάρτιο του 1974. Αυτή η εξέλιξη κλυδώνισε την παγκόσμια οικονομία. Η τιμή του πετρελαίου ανά βαρέλι αυξήθηκε από 3 σε 12 δολάρια και οι πετρελαιοπαραγωγές χώρες της Μέσης Ανατολής εκτόξευσαν τα κέρδη τους. Η αύξηση της τιμής του πετρελαίου είχε βέβαια ως πρωτεύον σκοπό ν' αυξηθούν τα έσοδα των χωρών αυτών, αλλά επίσης χρησιμοποιήθηκε και ως μέσο πίεσης προς τις ΗΠΑ, προκειμένου αυτές να υιοθετήσουν μια πιο ισορροπημένη πολιτική στην Μέση Ανατολή, σταματώντας ή μετριαζόντας την απροκάλυπτη οικονομική, στρατιωτική και πολιτική στήριξη που παρείχαν στο Ισραήλ. Ακόμη κατά την διάρκεια του πολέμου η Σαουδική Αραβία απέστειλε ένοπλο σώμα δύο χιλιάδων ανδρών προς υποστήριξη της Δαμασκού.

Το 1974 η Σαουδική Αραβία παρεχώρησε νέο δάνειο ύψους 50 εκατομμυρίων δολαρίων στην Συρία, και το 1975 έδωσε άλλα 200 εκατομμύρια δολάρια στην Δαμασκό για την προμήθεια όπλων. Είναι ενδεικτικό των προθέσεων στήριξης των Αραβικών πετρελαιοπαραγωγών χωρών προς τον Άσσαντ ότι ενώ το 1972 είχαν

χορηγήσει 45 εκατομμύρια δολάρια, το 1977 το ποσό βοήθειάς τους προς την Συρία είχε εκτοξευθεί στο 1 δις και 143 εκατομμύρια δολάρια²⁴.

2.2 Η εισβολή της Συρίας στο Λίβανο το 1976

Ο Άσσαντ, μετά την συμφωνία απεμπλοκής των στρατιωτικών τους δυνάμεων που υπέγραψε με το Ισραήλ τον Μάιο του 1974, εξακολούθησε να υποστηρίζει την πλήρη οπισθοχώρηση του Τελ Αβίβ από τα υψίπεδα του Γκολάν και την επίλυση του παλαιστινιακού ζητήματος με την δημιουργία παλαιστινιακού κράτους στις ισραηλοκρατούμενες περιοχές της Δυτικής όχθης και της Γάζας. Από την άλλη μεριά το Ισραήλ με την πλήρη υποστήριξη των ΗΠΑ, επιθυμούσαν τη διατήρηση του status quo της περιόδου 1967-1973, θέλοντας να αποκλείσει την δυνατότητα στους Άραβες να πραγματοποιήσουν πάλι συντονισμένη επίθεση στα σύνορά του, όπως με τον πόλεμο του Yom Kippur. Υπήρξε δηλαδή διαμάχη μεταξύ των Αράβων και του Ισραήλ για την διάταξη της περιφερειακής τάξης στη Μέση Ανατολή.

Η αμερικανική διπλωματία και ο αρχιτέκτονας της αυτήν την περίοδο Κίσσιγκερ, θέλοντας να διατηρήσει την ηγεμονία της σ' αυτήν την γωνιά του κόσμου, προέκριναν την με κάθε τρόπο απόσπαση της Αιγύπτου από την σφαίρα επιρροής της Σοβιετικής Ένωσης και την προσθήκη ενός ακόμα πυλώνα, του Καΐρου, στο οικοδόμημά τους στην Μέση Ανατολή. Πράγματι η Αίγυπτος αποτελούσε το σημαντικότερο πνευματικό κέντρο των Αράβων, την πολυπληθέστερη και ισχυρότερη χώρα αυτών. Με την προσάρτησή της, όχι μόνο θα προωθούσαν καλύτερα τα συμφέροντά τους στην περιοχή, αλλά και θα απέκλειε αυτή σε πολύ μεγάλο βαθμό τις παραστάσεις απειλών των δύο άλλων περιφερειακών της συμμάχων στην περιοχή, του Ισραήλ και του Ιράν. Αυτό φυσικά συνεπαγόταν την απομόνωση της Δαμασκού. Τα πρώτα χρόνια μετά τον πόλεμο του 1973, το μεγάλο λάθος των Αράβων ήταν ότι πίστευαν οι ΗΠΑ και ο Κίσσιγκερ θα προωθούσαν μια αμοιβαία επωφελή λύση ταυτόχρονα για τους Άραβες και τους Ισραηλινούς, σύμφωνα εξάλλου με το γράμμα και το πνεύμα των ψηφισμάτων του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ²⁵. Για τον

---

²⁴ Βλ. Sonoko Sunayama, *Syria and Saudi Arabia, collaboration and conflicts in the oil era* ο.π., σελ. 39.

²⁵ Βλ. Seale Patrick, *Asad of Syria: The struggle for the Middle East*, ο.π, σελ. 251-252

Κίσσινγκερ όμως η Μέση Ανατολή ήταν ένα πεδίο δοκιμών των σχέσεων ΗΠΑ και Σοβιετικής Ένωσης²⁶.

Το σημείο καμπής, όπου άρχισε να αχνοφαίνεται ο χωρισμός της συμμαχίας Συρίας-Αιγύπτου και η σύμπλευση της τελευταίας με τους Ισραηλινούς ήταν η υπογραφή συμφωνίας Καΐρου – Τελ Αβίβ στις 4 Σεπτεμβρίου 1975, γνωστή και ως συμφωνία Σινά 2, όπου συμμετείχε και η ΗΠΑ. Σύμφωνα μ' αυτήν οι δύο πλευρές θα επεδίωκαν μια τελική συμφωνία ειρήνης. Αποποιήθηκαν την απειλή βίας, δημιουργήθηκαν αποστρατικοποιημένες ζώνες στις διαφιλονικούμενες περιοχές, και στην Αίγυπτο επεστράφη η περιοχή Abu Rudaias η οποία είχε κοιτάσματα πετρελαίου. Η Αμερική δεσμεύτηκε να προβάλλει το δικαίωμα της αρνησικυρίας σε περίπτωση που το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ ήθελε τροποποιήσει τα ψηφίσματα 242 και 338 και να μην αλλάξει την πολιτική της στο παλαιστινιακό ζήτημα. Η μεγάλη οικονομική και στρατιωτική βοήθεια των ΗΠΑ προς το Ισραήλ συνεχίστηκε με υπέρογκα ποσά²⁷ και πολεμικό υλικό.

Όσον αφορά τα υψίπεδα του Γκολάν δεν γινόταν καμία αναφορά. Το Ισραήλ φαινόταν και ήταν πανίσχυρο. Είχε την απλόχερη οικονομική στήριξη των ΗΠΑ, είχε άρτιο, εξελιγμένο και σύγχρονο στρατιωτικό υλικό και πλέον είχε σχεδόν αποτραβήξει την Αίγυπτο από την συμμαχία της με την Συρία. Το Ισραήλ επεδίωξε ν' αυξήσει την ισχύ του, ώστε να μεγιστοποιήσει την ικανότητα αυτοπροστασίας του, ιδιαίτερα μετά την αιφνιδιαστική επίθεση που δέχθηκε ταυτόχρονα από δύο αραβικές χώρες το 1973. Τέτοια ήταν η ισχύς του το 1975 ώστε δημιούργησε δίλλημα ασφαλείας²⁸ στην περιοχή, και εν προκειμένω στην Συρία. Η Δαμασκός κατέστη ανασφαλής και ιδιαίτερα καχύποπτη έναντι του Ισραήλ.

Επιπλέον το 1975, ξέσπασε σφοδρή διαμάχη μεταξύ Συρίας – Ιράκ για τα νερά του Ευφράτη ως προς την δυνατότητα και την έκταση εκμετάλλευσής τους, γεγονός που οδήγησε ακόμα και στην συγκέντρωση στρατευμάτων στις παραμεθόριες περιοχές τους ενώ τον Μάρτιο της ίδιας χρονιάς πέθανε ο βασιλιάς Faysal της Σαουδικής Αραβίας που στήριξε έμπρακτα τον Άσσανι από την στιγμή που ανέλαβε την εξουσία. Μετά τον πόλεμο του 1973, παρότι θετικά διακείμενος και σύμμαχος

²⁶ Βλ. Jussi Hanhimaki, *The flawed Architect, Henry Kissinger and American foreign policy*, εκδ. Oxford University press, New York, 2004, σελ. 305.

²⁷ Βλ. για περισσότερες λεπτομέρειες Inbar Efraim, *Rabin and Israel's national security*, εκδ. The Woodrow Wilson center press, Washington, 1999, σελ. 44.

²⁸ Βλ. Παπασωτηρίου Χαράλαμπος, *Η διεθνής πολιτική στον 21ο αιώνα*, εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα, 2009, σελ. 28.

των ΗΠΑ ο Faysal είχε εναντιωθεί στην διπλωματική τακτική του Κίσσιγγκερ. Το δίλλημα ασφαλείας που αντιμετώπισε ο Σύριος πρόεδρος τον έκανε ν' αναζητήσει και να προμηθευτεί περισσότερο και σύγχρονο στρατιωτικό υλικό από την Σοβιετική Ένωση, προσπαθώντας να βελτιώσει ακόμη περισσότερο τις διπλωματικές του σχέσεις με τη Μόσχα και τις στρατιωτικές του δυνατότητες. Η οικονομική ενίσχυση που ελάμβανε η Συρία από τις αραβικές χώρες ήταν μεγάλη και η οικονομία της χώρας ήταν σε άνθιση²⁹.

Ο Άσσαντ επεδίωξε ν' ανατρέψει την πολιτική του Κίσσιγγκερ στην Μέση Ανατολή αναζητώντας νέες συμμαχίες προκειμένου να επιβάλει την δική του πολιτική, δηλαδή την συνολική διευθέτηση του Μεσανατολικού ζητήματος. Το Ισραήλ είχε ισχυρά ερείσματα και στην Ιορδανία και στον βόρειο γείτονα της Δαμασκού, την Τουρκία. Ο Λίβανος όμως;

Ο πληθυσμός του Λιβάνου αποτελείται από δύο μεγάλες κοινότητες, την μουσουλμανική και την χριστιανική. Οι τελευταίοι χωρίζονται σε επιπλέον αιρέσεις, με την πολυπληθέστερη αυτών τους ρωμαιοκαθολικούς Μαρωνίτες. Οι Μουσουλμάνοι χωρίζονται σε τρεις κυρίως αιρέσεις, τους σουνίτες, τους σίιτες και τους δρούζους. Ο Λίβανος και η Συρία είχαν κοινές ιστορικές καταβολές, κάτω από την Γαλλική εντολή που επιβλήθηκε μετά το τέλος του Α' Παγκοσμίου Πολέμου το 1918 και την αυθαίρετη χάραξη των συνόρων που σχεδιάστηκε εκείνη την εποχή από την Αγγλία και την Γαλλία.

Στις αρχές του 1975 ο Άσσαντ συναντήθηκε με τον Λιβανέζο πρόεδρο Sulayman Franjiya προσπαθώντας να προσεταιριστεί την χώρα του, ενώ την ίδια τακτική ακολούθησε αφενός με την Ιορδανία και τον βασιλιά Χουσεΐν που ήταν απογοητευμένος από τη μη συμμετοχή του στην ειρηνευτική διαδικασία του Κίσσιγγκερ που ήταν εν εξελίξει το 1975, και αφετέρου με τους Παλαιστίνιους. Ο Άσσαντ έβλεπε ξεκάθαρα ότι διακυβευόταν η επιβίωση του κράτους του από τον ισχυρό γείτονά του και την ίδια αντίληψη συμμεριζόταν και η Ιορδανία.

Οι Παλαιστίνιοι και η PLO (Palestine Liberation Organization) που αναγνωρίστηκε το 1974 από την Αραβική Σύνοδο ως ο μόνος και ο νόμιμος εκπρόσωπος του παλαιστινιακού λαού έβλεπαν τις ελπίδες τους να διαψεύδονται για

---

²⁹ Βλ. Ishac Diwan and Nick Papandreou «*The peace process and economic Reforms in the Middle East*» στο Stanley Fischer, Dani Rodric and Elias Tuma (editors), *The economics of the Middle East Peace: views from the region*, εκδ. Decr Corporation, Harvard, 1994, σελ. 231.

την ίδρυση ανεξάρτητου κράτους και στράφηκαν προσωρινά προς τον Σύριο πρόεδρο. Μετά τα γεγονότα στην Ιορδανία το 1970 και την εκδίωξη τους από εκεί προς τον Λίβανο, οι Παλαιστίνιοι εκτιμάται ότι στα μέσα της δεκαετίας του 1970 ήταν περίπου τετρακόσιες χιλιάδες, το 15% περίπου όλου του Λιβανέζικου πληθυσμού³⁰. Αυτοί εγκαταστάθηκαν κατά βάση στον νότιο Λίβανο, στα σύνορα δηλαδή με το Ισραήλ, που κατοικούσαν ως επί το πλείστον Σιΐτες. Μετά από μικρής έκτασης παραμεθόρια επεισόδια με Ισραηλινούς, οι Παλαιστίνιοι ξεκίνησαν επιδρομές εναντίον του Ισραηλινού κράτους, που ανταπέδιδε με σφοδρότητα στο έδαφος του Λιβάνου, παροξύνοντας μ' αυτόν τον τρόπο τις εντάσεις που επικρατούσαν μεταξύ χριστιανών και Παλαιστινίων. Πολλές φορές φυσικά τις επιθέσεις τις ξεκινούσαν και οι Ισραηλινοί, γεγονός που είχε ως αποτέλεσμα οι Παλαιστίνιοι να επιδιώξουν να εξοπλιστούνε. Καθώς ήταν αδύνατη η διαβίωση στο νότιο τμήμα του Λιβάνου, αρκετοί κάτοικοι του – Σιΐτες και Παλαιστίνιοι – κατέφυγαν στην Βηρυτό, όπου το κλίμα πλέον ήταν εκρηκτικό.

Τον Απρίλιο του 1975 άγνωστοι άνδρες σκότωσαν τρεις Μαρωνίτες έξω από χριστιανική εκκλησία στην Ανατολική Βηρυτό. Αργότερα την ίδια μέρα, οργανωμένη ακροδεξιά ομάδα φαλαγγιτών χριστιανών σκότωσαν είκοσι επτά Παλαιστίνιους που βρισκόταν σε λεωφορείο. Ο εμφύλιος πόλεμος μόλις είχε ξεκινήσει. Επρόκειτο για έναν πόλεμο που είχε επαναληφθεί και το 1958 μεταξύ της κυρίαρχης πολιτικής κοινότητας των Μαρωνιτών και των Μουσουλμάνων. Το ίδιο και το 1975, από την μια πλευρά οι αριστεροί Λιβανέζοι μουσουλμάνοι, δηλαδή σουνίτες, σιΐτες και δρούζοι, συνεπικουρούμενοι από παλαιστίνιους πρόσφυγες, ζητούσαν πολιτικές αλλαγές και πολιτικές παραχωρήσεις εκ μέρους των Μαρωνιτών, καθώς και οικονομική ενίσχυση των φτωχών και των προσφύγων. Αξίζει εδώ να επισημανθεί ότι η πολυπληθέστερη θρησκευτική ομάδα στην Συρία είναι Σουνίτες. Από την άλλη μεριά οι κυρίαρχοι πολιτικά και οικονομικά Μαρωνίτες, επιθυμούσαν την διατήρηση του status quo και των πολιτικών τους – και όχι μόνο – προνομίων. Ο Λιβανέζικος στρατός ήταν αδύναμος³¹ και έτσι σχηματίστηκαν εξοπλισμένες ομάδες πολιτοφυλάκων από τους Μαρωνίτες και τους Μουσουλμάνους.

---

³⁰ Βλ. Farid El Khazen, *The breakdown of the state in Lebanon, 1967-1976*, εκδ. I. B. Tauris, Great Britain, 2000, σελ. 363.

³¹ Βλ. Halliday Fred, *The Middle East in the international relations*, εκδ. Cambridge University press, New York, 2005, σελ. 246.

Ήδη από το 1968 οι Ισραηλινές ένοπλες δυνάμεις πραγματοποίησαν επιδρομή στο αεροδρόμιο της Βηρυτού σκοτώνοντας παλαιστίνιους προεξέχοντες και καταστρέφοντας εμπορικά αεροπλάνα Λιβανέζικης αεροπορικής εταιρίας. Μετά την δολοφονία εβραίων αθλητών το 1972 στους Ολυμπιακούς αγώνες του Μονάχου, ο πρωθυπουργός του Ισραήλ ανακοίνωσε ότι η χώρα του όχι απλά θα αντεκδικηθεί, αλλά θα χτυπήσει τους παλαιστίνιους κατά βούληση στο Λίβανο. Μεταξύ 1968 και 1974 οι Ισραηλινές παραβιάσεις της Λιβανέζικης εθνικής κυριαρχίας ήταν 1,4 περιστατικά την ημέρα, συνήθως ισραηλινοί βομβαρδισμοί με πολεμικά αεροπλάνα στους χώρους διαμονής των Παλαιστινίων³².

Σε ομιλία του στα επαρχιακά συμβούλια της Συρίας ο Άσσαντ ανέφερε ότι ο εμφύλιος πόλεμος στο Λίβανο έρχινε λάδι στη φωτιά προκειμένου ν' αποσπάσει τον Αραβικό κόσμο απ' το τι μαγεύει ο Κίσσιγκερ μεταξύ Αιγύπτου-Ισραήλ. Επίσης ανέφερε ότι έβλεπε τον Λιβανέζικο εμφύλιο ως συνομωσία για να ρίξει την Παλαιστινιακή αντίσταση σε πόλεμο και να την καταστρέψει και τέλος ο εμφύλιος πόλεμος να διαιρέσει τον Λίβανο, που ήταν παλιός σιωνιστικός σκοπός³³.

Ο Άσσαντ βρέθηκε αντιμέτωπος με μια επικίνδυνη κατάσταση. Αν κέρδιζαν τον εμφύλιο πόλεμο οι Μαρωνίτες θα δημιουργούσαν, όπως διατεινόταν, ένα ανεξάρτητο κράτος, που θα συσχέτιζε πιθανόν την αδύναμη ασφάλεια του με το Ισραήλ μεγαλώνοντας ακόμη περισσότερο την επιρροή του στην ευρύτερη περιοχή. Εάν κέρδιζαν οι Μουσουλμάνοι, θα προκαλούσαν την επέμβαση των Ισραηλινών, όπως έδειχναν οι επιθέσεις τους στο Λίβανο κατά την περίοδο από το 1968 έως το 1974. Επιπλέον, στο ενδεχόμενο νίκης των Μουσουλμάνων -των σουνιτών συμπεριλαμβανομένων - υπήρχε μεγάλος κίνδυνος μετάδοσης της κρίσης και στο αυταρχικό καθεστώς της Συρίας, όπου την μεγαλύτερη θρησκευτική ομάδα αποτελούσαν οι Σουνίτες.

Από την έναρξη του εμφυλίου πολέμου ο Άσσαντ προσπάθησε να γεφυρώσει τις διαφορές των αντίπαλων στρατοπέδων, ευελπιστώντας ότι μ' αυτόν τον τρόπο ότι θα εξομαλύνει την κατάσταση, φοβούμενος σε κάθε περίπτωση το Ισραήλ και τις αντιδράσεις των θρησκευτικών ομάδων στο εσωτερικό της χώρας του. Παρόλο αυτά, πάρα πολλές σφαγές και ανατινάξεις κτιρίων συνέβαιναν εκατέρωθεν, και ο όποιος

---

³² Βλ. Byman L. Daniel, *Keeping the peace: Lasting solutions to ethnic conflicts*, εκδ. The John Hopkins University press, Baltimore, 2002, σελ. 144.

³³ Βλ. Seale Patrick, *Asad of Syria: The struggle for the Middle East*, ο.π, σελ. 275.

αδύναμος στρατός είχε απομείνει, διαλύθηκε και διαιρέθηκε και αυτός ανάλογα με την θρησκεία των στρατιωτικών³⁴.

Αυτό που συνέβαινε στο Λίβανο, όσον αφορά τους παλαιστίνιους, είχε συμβεί πέντε χρόνια πριν στην Ιορδανία. Και πάλι οι παλαιστίνιοι είχαν αναμειχθεί στα εσωτερικά ξένης χώρας στην προσπάθειά τους να ανατρέψουν τον βασιλιά Χουσεΐν, και πάλι στο Λίβανο είχαν πάρει το μέρος των αριστερών Μουσουλμάνων έναντι των ακροδεξιών φαλαγγιτών Μαρωνιτών. Εάν επενέβαινε ο Άσσαντ, ήταν σχεδόν βέβαιο ότι θα εισέβαλε και το Ισραήλ, σε μια επανάληψη της κρίσης του 1970.

Με την ανοχή όμως των ΗΠΑ και των Ισραηλινών³⁵, και μετά από συνεννόηση μεταξύ τους, η Συρία εισέβαλε στο Λίβανο στις 31 Μαΐου 1976 προκειμένου να αποτρέψει τον αλληλοσπαραγμό. Επρόκειτο για μια ρεαλιστική κίνηση που εξυπηρετούσε τα συμφέροντα της Συρίας, των ΗΠΑ και του Ισραήλ. Η Δαμασκός απέτρεπε προς το παρόν την εισβολή ισραηλινών ενόπλων δυνάμεων στο έδαφος του Λιβάνου και εγγυόταν, δια των στρατευμάτων της, την ακεραιότητα της χώρας. Παράλληλα εξάλειφε σε μεγάλο βαθμό και τις όποιες αντιδράσεις ήθελαν ξεσπάσουν στο εσωτερικό της. Επίσης η επέμβαση επέτρεπε στον Άσσαντ να έχει στρατεύματα, με ότι αυτό συνεπαγόταν, στην κοιλάδα του Bekaa για να προφυλάσσουν την αδύναμη πλευρά των δυτικών συριακών συνόρων. Οι ΗΠΑ μπορούσαν απρόσκοπτα να ολοκληρώσουν την συμφωνία Αιγύπτου – Ισραήλ και όσον αφορά το Τελ Αβίβ, έβλεπε ότι τα συριακά στρατεύματα ήταν απασχολημένα στη Βηρυτό και όχι στα διαφιλονικούμενα υψίπεδα του Γκολάν. Η εισβολή της Συρίας στο Λίβανο θα κόστιζε στον Άσσαντ, εκτός από την απώλεια ανθρωπίνου δυναμικού και στρατιωτικού εξοπλισμού, μια εσωτερική ταραχή στην χώρα του αλλά και τον κλυδωνισμό των συμμαχιών του στο εξωτερικό.

Μετά την εισβολή της Συρίας, και ενώ η εμφύλια διαμάχη φαινόταν ότι έκλεινε υπέρ των αριστερών Μουσουλμάνων και των παλαιστινίων, οι τελευταίοι επιτέθηκαν και σκότωσαν Σύριους στρατιώτες. Επιπλέον ο Άσσαντ είχε πείσει την κυρίαρχη πολιτική ομάδα των Μαρωνιτών να προχωρήσουν σε μεταρρυθμίσεις του πολιτικού συστήματος του Λιβάνου και να παραχωρήσουν επιπλέον πολιτικά προνόμια στους

---

³⁴ Βλ. Schwerna Tobias, *Lebanon: A model of consociational conflict*, εκδ. Peter Lang, Frankfurt am Mein, 2010, σελ. 109.

³⁵ Βλ. Darilek E. Richard and Kemp Geoffrey «*Prospects for confidence and security-Building measures in the Middle East*» στο Alan Platt (Editor), *Arms control and confidence building in the Middle East*, εκδ. United States Institute of peace, Washington, 1992, σελ. 33.

Μουσουλμάνους. Οι τελευταίοι και ενώ ο πόλεμος έκλεινε υπέρ τους αρνήθηκαν, καθώς επιθυμούσαν την δημιουργία ενός κοσμικού ριζοσπαστικού καθεστώτος³⁶. Ο Άσσαντ που δεν ήθελε επ' ουδενί μια τέτοια εξέλιξη στον εμφύλιο πόλεμο αντέδρασε βίαια και ανάγκασε τους μουσουλμάνους σε αμυντική θέση έναντι των χριστιανών Μαρωνιτών. Ακολούθησαν σφαγές από τους τελευταίους έναντι των αντιπάλων τους, με χαρακτηριστικότερη αυτή στο campus Tal al Zaatar, όπου δυο χιλιάδες παλαιστίνιοι σφάχτηκαν από τους ακροδεξιούς Μαρωνίτες³⁷.

Η Αίγυπτος διέκοψε αμέσως τις διπλωματικές της σχέσεις με την Συρία, ενώ ο νέος ηγέτης του Ιράκ, Σαντάμ Χουσεΐν, κατηγόρησε τον Άσσαντ για μεγαλομανία που τον βυθίζει σ' ένα λουτρό αίματος που ο ίδιος έφτιαξε. Ο Ισραηλινός πρωθυπουργός ανέφερε ειρωνικά ότι δεν βλέπει κανένα λόγο να διακόψει τον Συριακό στρατό από την δολοφονία των τρομοκρατών του Αραφάτ ενώ ο ηγέτης των αριστερών μουσουλμάνων κατηγόρησε τη Συρία ως φασιστικό στρατιωτικό καθεστώς.

Μετά την ήττα της Συρίας το 1967 και το 1973, ο Άσσαντ είχε αντιληφθεί πολύ καλά ότι δεν υπήρχε αραβική ενότητα, αραβικά κοινά συμφέροντα. Το ίδιο προσπαθούσε να κάνει ο Σαντάτ με την σύμπλευσή του με τους Ισραηλινούς, το ίδιο προσπαθούσε να κάνει και ο Άσσαντ στο Λίβανο.

Η πρώτη φάση του Λιβανέζικου εμφυλίου πολέμου έληξε με την συμφωνία του Riyadh στις 18 Οκτωβρίου 1976 και τα συριακά στρατεύματα –τριάντα χιλιάδες στρατιώτες- παρέμειναν στο Λίβανο με απόφαση της Αραβικής Λίγκας υπό την ονομασία ως αραβικής αποτρεπτικής δύναμης που χρηματοδοτούσε η Σαουδική Αραβία και το Κουβέιτ.

Παρότι η Σοβιετική Ένωση επέκρινε σφοδρά την Συρία, καθώς οι αριστεροί του Λιβάνου – και φιλικά διακείμενοι προς την ΕΣΣΔ- δεν μπόρεσαν να υπεριοχύσουν, εντούτοις δεν διέκοψε τις διπλωματικές της σχέσεις με την Δαμασκό, καθώς ήταν από τις ελάχιστες χώρες που ασκούσε επιρροή και πουλούσε στρατιωτικό εξοπλισμό στην Μέση Ανατολή.

Αντίθετα το υψηλό κόστος της συριακής εισβολής στο Λίβανο οδήγησε στην ακόμη μεγαλύτερη εξάρτηση της Δαμασκού από την Μόσχα, ιδιαίτερα αφού η

---

³⁶ Hinnebusch Raymond, *Syria -revolution from above*, ο.π., σελ. 151.

³⁷ Βλ. Tessler Mark, *A history of Israeli – Palestinian conflict*, εκδ. Indiana University press, Bloomington, 1994, σελ. 495.

εισβολή εκφυλίστηκε σε κατοχή³⁸. Η Συρία ήταν πλέον όλο και περισσότερο εξαρτημένη από τον Σοβιετικό στρατιωτικό εφοδιασμό. Η αποξένωση από τις ΗΠΑ έγινε ακόμη μεγαλύτερη περιορίζοντας τους περιφερειακούς της στόχους. Η υπογραφή συμφωνίας φιλίας και συνεργασίας το 1980 ήταν απότοκο και της συριακής εισβολής στο Λίβανο³⁹. Επιπλέον, όπως η επέμβαση της Αιγύπτου στην Υεμένη το 1962 προκάλεσε τη σφοδρή αντίδραση της Σαουδικής Αραβίας, φτάνοντας τα δύο κράτη στα πρόθυρα του πολέμου, έτσι και η επέμβαση της Συρίας στο Λίβανο το 1975 οδήγησε την Βαγδάτη σε νέα πολεμική ρητορική εναντίον της Δαμασκού και στην συγκέντρωση στρατευμάτων στην Ιρακινό-Συριακή παραμεθόριο. Όπως η Σαουδική Αραβία, έτσι και το Ιράκ φοβόταν ότι η εισβολή αποτελεί το πρώτο βήμα για την κυριαρχία στην αραβική χερσόνησο.

Ο εμφύλιος πόλεμος δυστυχώς θα συνεχιζόταν στο Λίβανο από τον Μάρτιο του 1978 με καταστρεπτικές συνέπειες για την χώρα.

2.3 Οι συμφωνίες του Camp David και η συμφωνία ειρήνης Αιγύπτου-Ισραήλ

Τον Νοέμβριο του 1976 κερδίζει τις εκλογές στις ΗΠΑ ο δημοκρατικός Κάρτερ. Ο αραβικός κόσμος, και ιδιαίτερα η Συρία, μετά και την αποχώρηση του Κίσσιγκερ, συνεπεία της ήττας των ρεπουμπλικάνων, ανυπομονούσε να δει εάν ο Κάρτερ συνέχιζε την εξωτερική πολιτική του προκατόχου του ή θα έδινε μια νέα πνοή σ' αυτήν, όπως προεκλογικά είχε υποστηρίξει με ιδιαίτερη έμφαση στα ανθρώπινα δικαιώματα. Ο Κάρτερ από τη στιγμή που ανέλαβε τα νέα του καθήκοντα στις αρχές του 1977 είχε σειρά διπλωματικών επαφών με ηγέτες της Μέσης Ανατολής και συγκεκριμένα τον Μάρτιο με τον Ισραηλινό πρωθυπουργό, τον Απρίλιο με τον Αιγύπτιο ομόλογό του και τον βασιλιά της Ιορδανίας και τον Μάιο με τους αρχηγούς της Συρίας και της Σαουδικής Αραβίας. Κατά την διάρκεια των συναντήσεων δήλωσε ότι οι παλαιστίνιοι πρόσφυγες αξίζουν μια πατρίδα και το 1978 ανέφερε ότι οι παλαιστίνιοι θα έπρεπε να συμμετάσχουν στην διπλωματική διαδικασία για την εξεύρεσης λύσης που ταλάνιζε την περιοχή, αν και μετά από πιέσεις στο εσωτερικό της χώρας του αναίρεσε κάποιες

---

³⁸ Τα συριακά στρατεύματα αποχώρησαν από το Λίβανο το 2005.

³⁹ Βλ. Weinberger Naomi Joy, *Syrian intervention in Lebanon, The 1975 – 1976 Civil War*, εκδ. Oxford University press, New York, 1986, σελ. 325.

από τις ανωτέρω θέσεις του⁴⁰. Και η μεγαλύτερη αλλαγή της εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ ήταν όταν ο Κάρτερ ανέφερε την ανάγκη για συνολική διευθέτηση του Μεσανατολικού ζητήματος⁴¹, υιοθετώντας ουσιαστικά την άποψη της Δαμασκού.

Η Ουάσινγκτον ήθελε με κάθε τρόπο να κλείσει το ζήτημα της Μέσης Ανατολής έχοντας λάβει σοβαρά υπόψη της τον κλυδωνισμό που επέφερε το εμπόργκο πετρελαίου στην παγκόσμια οικονομία, συνεπεία του πολέμου του Yom Kippur το 1973.

Ο Άσσαντ είχε επιβάλει την ειρήνευση –δια της εισβολής των στρατευμάτων του- στο Λίβανο, διέλυσε την Λιβανέζικη αριστερά και τώρα επεδίωκε την προώθηση της δικής του πολιτικής στη Μέση Ανατολή με μια συνολική διευθέτηση του όλου ζητήματος, θέση που βέβαια υποστήριζε από το τέλος του πολέμου του 1973. Προσπάθησε να εδραιώσει την επιρροή του στην Ιορδανία, στους Παλαιστίνιους και στο Λίβανο εγείροντας ανησυχίες και καχυποψία για τον ρόλο που διαδραμάτιζε η Συρία, τόσο σε όμορες αραβικές χώρες όπως η Αίγυπτος, το Ιράκ και η Σαουδική Αραβία⁴² όσο και στο Ισραήλ. Η ανησυχία έγκειτο κατά πόσο η Δαμασκός ήταν ικανή να ηγηθεί μιας περιφερειακής συμμαχίας κρατών λαμβάνοντας υπόψη τους χαμηλούς, αποκλειστικά δικούς της, πόρους και τον μικρό πληθυσμό της.

Τον Μάιο του 1977 ανέλαβε την πρωθυπουργία του Ισραήλ ο Menachem Begin του δεξιού κόμματος Likud. Ήταν η πρώτη φορά που το εργατικό κόμμα δεν θα ασκούσε την διακυβέρνηση της χώρας από την στιγμή της ιδρύσεώς του το 1948. Σε κάθε περίπτωση η εξωτερική πολιτική του Ισραήλ παρέμενε αταλάντευτη. Καμία παραχώρηση εδαφών που κατακτήθηκαν με πόλεμο και επιδίωξη συμφιλίωσης με την Αίγυπτο. Προσπάθησε από την πρώτη στιγμή ν' αμφισβητήσει τις προθέσεις και τις επιδιώξεις του προέδρου των ΗΠΑ και της δυνατοτήτάς του να τις εφαρμόσει, είτε κωλυσιεργώντας την όλη ειρηνευτική διαδικασία είτε επιδιώκοντας μια απευθείας διμερή συμφωνία με την Αίγυπτο. Αμέσως μετά την εκλογή του, ο Begin επιδίωξε να

---

⁴⁰ Βλ. Rubenberg A. Cheryl, *Israel and the American national interest, a critical examination*, εκδ. Board of Trustees of the University of Illinois, USA, 1986, σελ. 210-211.

⁴¹ Βλ. Clyde Mark and Katzman Kenneth, «*Middle East peace: The refugee issue*», στο John V. Canfield (editor), *The Middle East in turmoil*, Volume 1, New York, 2001, σελ. 54.

⁴² Βλ. Sonoko Sunayama, *Syria and Saudi Arabia, collaboration and conflicts in the oil era*, ο.π. σελ. 45.

έρθει σε μυστικές διμερείς επαφές με τον Αιγύπτιο πρόεδρο και έτσι να παρακάμψει την πολιτική του Αμερικανού προέδρου⁴³.

Από την άλλη μεριά η Αίγυπτος αντιμετώπιζε τεράστια οικονομικά προβλήματα συνεπεία και των συνεχόμενων στρατιωτικών επιχειρήσεων. Η αποστολή αιγυπτιακών στρατευμάτων στην Υεμένη το 1962, οι πόλεμοι του 1967 και του 1973, είχαν οδηγήσει την αιγυπτιακή οικονομία σε τέλμα. Το 1977 το εξωτερικό χρέος της χώρας ήταν 12,2 δισεκατομμύρια δολάρια και η εξυπηρέτησή του κόστιζε πάνω από 50% των εσόδων από εξαγωγές και αν υπολογίσουμε και τα χρέη από στρατιωτικούς εξοπλισμούς πάνω από 70%⁴⁴. Το εξωτερικό χρέος αντιστοιχούσε στο 72% του ακαθάριστου εθνικού προϊόντος της χώρας⁴⁵. Με τέτοιο χρέος ήταν πραγματικά αδύνατο η Αίγυπτος να πάρει νέα δάνεια, προκειμένου να συνεχιστεί η ομαλή διακυβέρνηση και οικονομία της χώρας, μιας πολυπληθούς αφρικανικής χώρας του Τρίτου κόσμου. Στις αρχές του 1977 η κυβέρνηση της χώρας αναγκάστηκε να πάρει σκληρά μέτρα λιτότητας προκαλώντας διαδηλώσεις στους δρόμους όλης της χώρας που είχαν ως αποτέλεσμα τη βίαιη καταστολή και τον θάνατο εκατό περίπου ανθρώπων. Έχοντας αυτά κατά νου ο Σαντάτ πραγματοποίησε το περίφημο ταξίδι του στην Ιερουσαλήμ τον Νοέμβριο του 1977, αναγνώρισε την κυριαρχία και την νομιμότητα του κράτους του Ισραήλ, επιδιώκοντας την επιστροφή στην Αίγυπτο της χερσονήσου του Σινά και των εσόδων της, την χρηματική βοήθεια της Δύσης αλλά και την συνολική διευθέτηση του ζητήματος της Μέσης Ανατολής.

Οι απευθείας διμερείς επαφές είχαν τυπικά ξεκινήσει, καθιστώντας ουσιαστικά άνευ ουσίας το κοινό ανακοινωθέν της 1^{ης} Οκτωβρίου 1977 ΗΠΑ-ΕΣΣΔ, που ανέφερε την ανάγκη σύγκλησης σύσκεψης των αραβικών κρατών και του Ισραήλ, όπου θα συζητούνταν η συνολική διευθέτηση του Μεσανατολικού ζητήματος, με αποχώρηση των ισραηλινών στρατευμάτων στις προ του 1967 περιοχές και η επίλυση του παλαιστινιακού προβλήματος. Τον Σεπτέμβριο του 1978 υπογράφηκαν οι συμφωνίες του Camp David μεταξύ ΗΠΑ, Ισραήλ και Αιγύπτου και τον Μάρτιο του 1979 συμφωνία ειρήνης μεταξύ Καΐρου και Τελ Αβίβ. Στην Αίγυπτο επεστράφη η

---

⁴³ Βλ. Rasler Karen, Thompson R. William and Ganguly Sumit, *How Rivalries end*, εκδ. University of Pennsylvania Press, Philadelphia, 2013, σελ. 68.

⁴⁴ Βλ. Rasler Karen, Thompson R. William and Ganguly Sumit, *How Rivalries end*, ο.π., σελ. 66.

⁴⁵ Βλ. Alderman Harold, Joachim von Braum and Sakr Ahmed Sakr, *Egypt's food subsidy and rationing system: a description*, 1982, International food policy research institute, σελ. 59.

χερσόνησος του Σινά με τις πετρελαιοπηγές της, το άνοιγμα της διώρυγας του Σουέζ με τα έσοδα του από τις διελεύσεις των εμπορικών πλοίων και της παραχωρήθηκε τεράστια οικονομική βοήθεια⁴⁶ από τις ΗΠΑ όπως παραχωρήθηκε και στο Ισραήλ. Ενδεικτικά, από το 1974 έως το 1978 η ΗΠΑ ξεκίνησε να χορηγεί στην Αίγυπτο οικονομική βοήθεια 1,7 δισεκατομμυρίων δολαρίων το χρόνο. Τον Μάρτιο του 1978 η αραβική λίγκα απείλησε την Αίγυπτο με πλήρη διακοπή της χρηματοδοτικής της βοήθειας. Αμέσως η ΗΠΑ της προσέφερε μόνο το 1978 επιπλέον οικονομική βοήθεια ύψους 4,8 δισεκατομμυρίων δολαρίων⁴⁷. Για το Ισραήλ, η αμερικανική οικονομική βοήθεια για το 1975 ήταν 1,9 δισεκατομμύρια δολάρια, το 1976 αυξήθηκε σε 6,29 δισεκατομμύρια δολάρια, το 1978 ήταν 4,4 δισεκατομμύρια δολάρια ενώ για το 1979 εκτοξεύθηκε στα 10,9 δισεκατομμύρια δολάρια⁴⁸. Με τις συμφωνίες του Camp David η Αίγυπτος δεν κατάφερε να κερδίσει κάτι για τις υπόλοιπες με το Ισραήλ εμπλεκόμενες χώρες και ουσιαστικά οι συμφωνίες με τις ΗΠΑ και το Ισραήλ σηματοδοτούσαν την εγκατάλειψη της παλαιστινιακής υπόθεσης από την Αίγυπτο. Η ισραηλινή πολιτική είχε θριαμβεύσει.

Η Συρία είχε απομονωθεί επίσημα από τον μεγάλο σύμμαχό της και το Ισραήλ είχε ουσιαστικά ξεκαθαρίσει το δυτικό μέτωπό του και συμφιλιωθεί με τον μεγάλο αντίπαλό του, έχοντας την δυνατότητα από αυτή την στιγμή να επικεντρωθεί στα βόρεια σύνορά του και κυρίως στο Λίβανο και την Συρία.

---

⁴⁶ Βλ. Selden Zachary, *Economic Sanctions as instruments of American Foreign policy*, εκδ. Praeger, Westport, 1999, σελ. 130.

⁴⁷ Βλ. The Congress of the United States, Congressional Budget office, *The role of foreign Aid in development*, 1997, The University of Michigan Libraries, σελ. 51.

⁴⁸ Βλ. Mearsheimer J. John and Walt M. Stephen, *The Israel Lobby and U.S. Foreign Policy*, εκδ. Straus and Giroux, New York, 2007, σελ. 38.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ

3. Η ΔΕΥΤΕΡΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ ΤΟΥ ΑΣΣΑΝΤ (1979-1990)

3.1 Η συμμαχία με το Ιράν

Η αντίδραση του αραβικού κόσμου μετά την συμφωνία Αιγύπτου-Ισραήλ ήταν οπασμωδική και διαφορετική. Ήδη μετά το ταξίδι του Σαντάτ στην Ιερουσαλήμ και την διαφανόμενη πλέον κατάληξη, το Δεκέμβριο του 1977, η Συρία, η Αλγερία, η Οργάνωση για την απελευθέρωση της Παλαιστίνης, δημιούργησαν το μέτωπο σταθερότητας και αντίδρασης, εκφράζοντας ουσιαστικά την αντίθεσή τους στην Αίγυπτο. Η Σαουδική Αραβία συνέχισε να χρηματοδοτεί την Αίγυπτο μέχρι την τελική της συμφωνία με το Ισραήλ το 1979, ελπίζοντας ότι ο Σαντάτ θα υπέγραφε μια συμφωνία που θα ήταν αποδεκτή από τον αραβικό κόσμο⁴⁹. Η Αίγυπτος ήταν εξαρτημένη τώρα από τις ΗΠΑ και απομονωμένη από τον αραβικό κόσμο.

Μετά την συμφωνία ειρήνης Αιγύπτου-Ισραήλ το 1979, ο Άσσαντ και η χώρα του αντιμετώπιζε άμεσους κινδύνους. Αφενός την πλήρη απομόνωση της Συρίας εάν ο Σαντάτ επεδίωκε και κατάφερνε να πάρει στη δική του σφαίρα επιρροής χώρες και οργανώσεις όπως η Ιορδανία, ο Λίβανος ή PLO, που διατηρούσε καλές σχέσεις με τον Αιγύπτιο πρόεδρο και αφετέρου, επιβίωσης της χώρας του καθώς πλέον το Ισραήλ θα μπορούσε να στρέψει το επιθετικό του βλέμμα προς τον βόρειο γείτονά του, απελευθερωμένο από ανησυχίες όσον αφορά τα δυτικά σύνορά του και την Αίγυπτο.

Πριν το 1967, ο Νάσερ ως κυρίαρχος περιφερειακός παράγων, δημιούργησε παραστάσεις απειλών και έκανε άλλα κράτη ν' αναζητήσουν συμμάχους τόσο στην περιφέρειά τους, όσο και στις Μεγάλες δυνάμεις προκειμένου να τον αντιμετωπίσουν. Το ίδιο συνέβη και μετά την κατσίχουση των Ισραηλινών το 1967, όπου αραβικά κράτη ενώθηκαν προκειμένου να σταθούν απέναντι στο κυρίαρχο πλέον περιφερειακό κράτος, εξαρτώμενα όλο και περισσότερο από την Σοβιετική Ένωση.

Μετά τον πόλεμο του 1973, τα αραβικά κράτη φιλονίκησαν για τους όρους της ειρήνης, μεγαλώνοντας ακόμη περισσότερο την επιρροή της Σοβιετικής Ένωσης και των ΗΠΑ σ' αυτά. Αποδείχθηκε φυσικά για ακόμα μια φορά ότι η ιδεολογία ή η θρησκεία ασκούν μηδενική ή ελάχιστη επιρροή στην άσκηση εξωτερικής πολιτικής, καθώς τα κράτη ενεργούν με βάση τα εθνικά τους συμφέροντα και κυρίως

---

⁴⁹ Βλ. Safran Navad, *Saudi Arabia, The Ceaseless Quest for security*, εκδ. Cornell University Press, New York, 1988, σελ. 261-263.

την μεγιστοποίηση της ασφάλειά τους. Χαρακτηριστικά τα παραδείγματα από την ιστορία, όπου ο Γάλλος καθολικός πρωθυπουργός Ρισελιέ συμμάχησε τον 17^ο αιώνα με τους αιρετικούς προτεστάντες της Γερμανίας και τους μουσουλμάνους Οθωμανούς στον πόλεμο ενάντια στους καθολικούς Αψβούργους⁵⁰. Και ακόμη, στις αρχές της δεκαετίας του 1970, η συνύπαρξη κομμουνιστικής Κίνας με τις ΗΠΑ ενάντια στην Σοβιετική Ένωση⁵¹. Έτσι, και ενώ πριν τον πόλεμο του 1967 είχε επιδιωχθεί η παρεμπόδιση της κυριαρχίας του Παναραβισμού και του Νάσερ, μετά το 1967 συντηρητικά καθεστώτα –Σαουδική Αραβία- δεν δίστασαν να συνεργαστούν με σοσιαλιστικά ριζοσπαστικά –Συρία- για να αντιμετωπίσουν τον Ισραηλινό κίνδυνο ή και τέλος ακόμη-ακόμη η συνεργασία του Ισραήλ με την πολυπληθέστερη και ισχυρότερη χώρα των Αράβων, την Αίγυπτο⁵².

Η απειλή χρήσης βίας, και η βία αυτή καθ' εαυτή, χαρακτήριζε από το 1967 έως το 1979 -που εξετάζουμε μέχρι στιγμής- σχεδόν το σύνολο των κρατών της Μέσης Ανατολής. Η κατάσταση ανασφάλειας και αβεβαιότητας ήταν έκδηλη στους ασκούντες την εξωτερική πολιτική των κρατών αυτών. Ο φόβος της επιβίωσης οδηγεί τα κράτη να συμπράττουν με τον λιγότερο ισχυρό για να αντιμετωπίσουν τον κυρίαρχο. Χαρακτηριστική η στάση των αρχαίων Κορινθίων στην αρχαία Ελλάδα όπου επεδίωξαν κατά την διάρκεια του 5^{ου} αιώνα να εναντιωθούν στον ηγεμονισμό της Αθήνας ή της Σπάρτης, συμπράττοντας μετά από κάθε πόλεμο η διαφορά, με τον ηττημένο ή τον πιο αδύναμο⁵³. Στο ίδιο πνεύμα, κατ' αναλογία, αν και πολύ μικρότερες δυνάμεις σε πόρους σε σχέση με την αρχαία Αθήνα και Σπάρτη, ο Άσσαντ επεδίωξε την βελτίωση των διπλωματικών του σχέσεων το 1975 με την PLO, την Ιορδανία και τον Λίβανο, το ίδιο με το μέτωπο σταθερότητας και αντίδρασης το 1977. Στην ίδια κατεύθυνση και οι συνομιλίες με την Βαγδάτη το 1978, μετά από χρόνια με έριδες, όπου δεν ευδοκίμησαν λόγω των καταγιγιστικών εξελίξεων του 1979 και του 1980. Η ισορροπία ισχύος ήταν το ζητούμενο.

Ο Άσσαντ συνέχισε, παρά την αποχώρηση της Αιγύπτου από το αραβικό στρατόπεδο, να εκφράζει την αντίθεσή του σε οιοσδήποτε διμερείς επαφές/συμφωνίες

---

⁵⁰ Βλ. Kissinger Henry, *Παγκόσμια Τάξη, Σκέψεις γύρω από τον χαρακτήρα των εθνών και την πορεία της ιστορίας*, εκδ. Λιβάνη, Αθήνα, 2014, σελ. 39-43.

⁵¹ Βλ. Παπασωτηρίου Χαράλαμπος, *Η διεθνής πολιτική στον 21^ο αιώνα*, ο.π., σελ. 84-85.

⁵² Βλ. Walt M. Stephen, *The origins of Alliances*, Cornell University press, New York, 1987, σελ. 144-147.

⁵³ Βλ. Watson Adam, *The evolution of international society*, εκδ. Routledge, London, 2002, σελ. 51, 55-56.

κρατών του αραβικού κόσμου με το Ισραήλ. Εμβάθυνε ακόμη περισσότερο τις σχέσεις του με την Σοβιετική Ένωση καθώς μόνο από εκεί μπορούσε να προμηθευτεί σύγχρονο και αξιόπιστο στρατιωτικό υλικό. Θεωρούσε επιτακτική ανάγκη να προστατέψει την περιοχή του Λιβάνου, με την Συρία ως κέντρο αναφοράς της Βηρυτού και να επιδιώξει ισότητα, τουλάχιστον σε στρατιωτικό επίπεδο, με το Ισραήλ ή όπως ο Άσσαντ το αποκαλούσε συνολική στρατηγική ισορροπία⁵⁴.

Το Ισραήλ και η Συρία δεν προτιμούσαν ουσιαστικά την κλιμάκωση των σχέσεών τους αλλά την σταθερότητα καθώς στην πρώτη περίπτωση οι πόροι που σπαταλούσαν ήταν τεράστιοι σε βάρος της ευημερίας των πολιτών τους. Όπως όμως και στο παιχνίδι του διλήμματος των φυλακισμένων, τις περισσότερες φορές Τελ Αβίβ και Δαμασκός κλιμάκωναν τις αντιπαραθέσεις τους εκατέρωθεν και δεν δημιούργησαν συνθήκες συνεργασίας. Θα μπορούσαν λοιπόν να κατηγορηθούν για μυωπική εκτίμηση των μακροχρόνιων συνεπειών των ενεργειών τους. Σε κάθε περίπτωση, όμως, με ελάχιστες εξαιρέσεις, δεν μπορούν να κατηγορηθούν για τρέλα, απώλεια ελέγχου ή μαζικές σφαγές⁵⁵. Χαρακτηριστική η αντίδραση των Ισραηλινών το 1967 που προχώρησαν μόνο στην κατάληψη των υψιπέδων του Γκολάν και όχι παραπέρα, όπως φυσικά και αυτή των Σύριων που δεν προχώρησαν σε εισβολή στο Ισραήλ στις αρχές του πολέμου του Yom Kippur το 1973 ενώ είχαν την δυνατότητα, ενώ και το 1975 υπήρξε συνεννόηση μεταξύ των δύο χωρών για την εισβολή της Συρίας στο Λίβανο.

Τον Φεβρουάριο του 1979 αναλαμβάνει την διακυβέρνηση του Ιράν ο Σιΐτης κληρικός Χομεϊνί που ανέτρεψε το προϋπάρχον καθεστώς του σάχη της χώρας, Μοχάμεντ Ρεζά Παχλαβί, μετατρέποντας το Ιράν σε θεοκρατικό ισλαμικό κράτος και παραχωρώντας μέρος της εξουσίας στον κλήρο. Ο Σιΐτης θρησκευτικός ηγέτης διέκοψε τις διπλωματικές σχέσεις της χώρας με τις ΗΠΑ και το Ισραήλ, άλλοτε στενούς συμμάχους του Σάχη. Το Ιράν του Παχλαβί, ένας από τους πυλώνες της αμερικανικής περιφερειακής πολιτικής στη Μέση Ανατολή δεν υπήρχε πια. Στην θέση του ένα θεοκρατικό, αντιιμπεριαλιστικό, αντισιωνιστικό κράτος, αντίπαλος πλέον των ΗΠΑ και του Ισραήλ. Η Σοβιετική Ένωση και η Συρία έσπευσαν ν' αναγνωρίσουν πλέον την νέα κατάσταση στο Ιράν.

---

⁵⁴ Βλ. Seale Patrick, *Asad of Syria: The struggle for the Middle East*, ο.π, σελ. 346-347.

⁵⁵ Βλ. Ma'oz Moshe and Avner Yaniv, *Syria under Assad, Domestic Constraints and Regional Risks*, εκδ. Routledge, New York, 1986, σελ. 176.

Το 1978 ο Άσσαντ είχε παραχωρήσει άσυλο στον Χομεϊνί, ο οποίος είχε εκδιωχθεί από τον Σάχη και το Ιράκ. Ήδη ο Άσσαντ, από την εισβολή της Συρίας στο Λίβανο το 1975, είχε αναπτύξει φιλικές σχέσεις με τους Λιβανέζους Σιΐτες, αν και το καθεστώς της Δαμασκού ήταν βέβαια κοσμικό⁵⁶. Ο Άσσαντ είδε στο Ιράν ένα σύμμαχο της Συρίας που θα μπορούσε να την βοηθήσει, ιδιαίτερα μάλιστα μετά από τον προσεταιρισμό της Αίγυπτου από τους Ισραηλινούς, καθώς είχε επικεντρωθεί στην διαμάχη του με το Τελ Αβίβ. Αντίθετα στο Ιράκ εκτιμούσαν ότι κύριος αντίπαλος της χώρας τους ήταν το επαναστατικό πλέον Ιράν και το σημείο της προσοχής τους δεν ήταν η Μεσόγειος αλλά ο αραβικός κόλπος.

Οι παραστάσεις απειλών από όμορα κράτη, τα οδηγεί πολλές φορές να έχουν αντικρουόμενες αντιλήψεις και να επιδιώκουν συμμαχίες με τον γείτονα του γείτονα⁵⁷. Χαρακτηριστικό παράδειγμα η διάρκεια της συμμαχίας Ισραήλ-Τουρκίας, που υιοθετήθηκε με την συμφωνία άμυνας και οικονομικής συνεργασίας των δύο χωρών το 1986, πάνω σ' αυτήν την λογική.

Το κάθε κράτος αναζητά και επιδιώκει την ισορροπία ισχύος προκειμένου να υπάρχει σταθερότητα. Το επαναστατικό Ιράν, προκειμένου να επιτύχει τους στόχους του είχε πλέον απέναντί του τον, υπό την αμερικανική ηγεμονία, φιλοδυτικό άξονα που αποτελούνταν κυρίως από το Ισραήλ, την Σαουδική Αραβία και την Αίγυπτο, χώρες με ισχυρά ερείσματα και πόρους στην ευρύτερη περιοχή της Μέσης Ανατολής. Εάν η Συρία επέλεγε και αυτή να ενταχθεί στον φιλοδυτικό άξονα, θα ήταν πλέον ένα αδύναμο κράτος καθώς, λαμβάνοντας υπόψη τους χαμηλούς της πόρους, το μικρό ΑΕΠ, και τον ελάχιστο πληθυσμό της, θα έπρεπε να διαρρήξει την διπλωματική και στρατιωτική της σχέση με την Σοβιετική Ένωση, να δεχθεί από μειονεκτική θέση μια διμερή συμφωνία με το πολύ πιο εύρωστο και δυνατό Ισραήλ, και να αντιμετωπίσει πλέον ένα όλο και πιο επιθετικό και πιο πλούσιο Ιράκ.

Κατά την διάρκεια της προγενέστερης κυριαρχίας του Σάχη, το συντηρητικό καθεστώς επέλεξε το Ισραήλ ως σύμμαχο του προκειμένου να αντιμετωπίσει μια πλούσια χώρα και το ριζοσπαστικό κόμμα Μπάαθ –από το 1968-. Οι επιλογές του Χομεϊνί όμως ήταν τώρα διαφορετικές. Σε κάθε περίπτωση όμως από τις κυριότερες

---

⁵⁶ Βλ. Tabarani G. Gabriel, *How Iran plans to fight America and dominate the Middle East*, εκδ. Author House, Indiana, 2008, σελ. 148-149.

⁵⁷ Βλ. Hinnebusch Raymond and Anoushiravan Ehteshami, *Syria and Iran, Middle Powers in a penetrated regional system*, εκδ. Routledge, New York, 2002, σελ 87.

στοχεύσεις άσκησης εξωτερικής πολιτικής και πηγή ανασφάλειας για το Ιράν ήταν το Ιράκ.

Υπό αυτό το πρίσμα αντιμετώπιζε το Ιράκ και η Συρία. Οι διαφορές μεταξύ των δυο καθεστώτων ήταν μεγάλες. Οι κομματικές διαφορές, όταν το Ιράκ προσέφερε καταφύγιο στον ιδρυτή του Μπάαθ στην Συρία και στους αντιφρονούντες της, οι συνεχείς έριδες για τον ιρακινό αγωγό πετρελαίου που διαπερνούσε το συριακό έδαφος, η διαίρεση των νερών του Ευφράτη και τα συνεχόμενα παραμεθόρια επεισόδια μπήκαν προς το παρόν στην άκρη προκειμένου να αντιμετωπίσουν τις συνέπειες της Αιγυπτιο-Ισραηλινής συμμαχίας. Τον Ιούλιο του 1979, λίγες μέρες αφού ανέλαβε την διακυβέρνηση της χώρας ο Σαντάμ Χουσεΐν, διεκόπησαν οι φιλικές σχέσεις με την Συρία. Οι διαφορές μεταξύ των δύο κρατών ήταν αγεφύρωτες. Ο Χουσεΐν εγκαινίασε μια νέα ιρακινή εξωτερική πολιτική υποβαθμίζοντας τις σχέσεις του με την Δαμασκό⁵⁸.

Το Ιράκ αποτελούνταν από φτωχούς σιΐτες στο νότο του, από επαναστάτες Κούρδους που επεδίωκαν την απελευθέρωσή τους και την δημιουργία ανεξάρτητου Κουρδικού κράτους στον βορρά του, και από μια σουνιτική μειονότητα στο κέντρο της χώρας που κυριαρχούσε στην πολιτική ζωή του τόπου. Τέσσερις μήνες πριν αναλάβει ο Χομεϊνί την διακυβέρνηση του Ιράν, ο Χουσεΐν τον εκδίωξε από τον νότο του Ιράκ που διέμενε, προκαλώντας την βίαιη αντίδραση των ιρακινών Σιϊτών.

Η συμμαχία Ιράν-Συρίας είναι ο θρίαμβος της ρεαλιστικής πολιτικής έναντι της ιδεολογίας⁵⁹. Η επίθεση του Ιράκ στο Ιράν το 1980 έφερε αντιμετώπους την Τεχεράνη και τη Δαμασκό μ' έναν άμεσο κίνδυνο για την ασφάλειά τους που έπρεπε να εξισορροπηθεί παρά τις τεράστιες διαφορές τους. Η συμμαχία βέβαια προϋπήρχε της ιρακινής εισβολής, καθώς το Ιράν τον Ιούλιο του 1979 απέστειλε στρατεύματα του στη Συρία προς υποστήριξή στην διαμάχη της με το Ισραήλ. Επιπλέον η Συρία υποστήριξε διπλωματικά το Ιράν μετά την κατάληψη της αμερικανικής πρεσβείας στην Τεχεράνη και προσπάθησε να εκτονώσει τις αντιδράσεις των συντηρητικών αραβικών κρατών έναντι του επαναστατικού Ιράν. Με την κήρυξη του πολέμου η

---

⁵⁸ Βλ. Tejel Jordi, *Syria's Kurds, History, Politics and society*, εκδ. Routledge, New York, 2008, σελ. 72-73.

⁵⁹ Βλ. Walt M. Stephen, *Revolution and War*, εκδ. Cornell University Press, New York, 1996, σελ. 249-250.

Συρία υποστήριξε και με σημαντική στρατιωτική βοήθεια την Τεχεράνη⁶⁰. Σε κάθε περίπτωση, ο κοινός κίνδυνος και ο θεμέλιος λίθος της συμμαχίας ήταν οι παραστάσεις απειλών που προέρχονταν από το Ιράκ.

Στις 22 Σεπτεμβρίου 1980 ιρακινές στρατιωτικές δυνάμεις εισβάλουν στο Ιράν, πυροδοτώντας την έναρξη του πολέμου του κόλπου. Από την αρχή του πολέμου, ο Άσσαντ καταδίκασε τον πόλεμο του Σαντάμ Χουσεΐν ως, όπως τον αποκαλούσε, τον λάθος πόλεμο, ενάντια στον λάθος αντίπαλο, την λάθος στιγμή. Το να πολεμήσει το Ιράκ το Ιράν ήταν ανόητο, καθώς θα εξουθένωνε τους Άραβες, θα διέλυε τα στρατεύματά τους και θα τα αποσπούσε από την ιερή μάχη για την Παλαιστίνη⁶¹.

Ο Άσσαντ, έχοντας απέναντί του διπλωματικά τόσο το Ισραήλ όσο και τις ΗΠΑ, διείδε στο Ιράν έναν σύμμαχο που θα μπορούσε να τον βγάλει από την διπλωματική του απομόνωση. Πράγματι η εξωτερική πολιτική της Συρίας χαρακτηρίζεται αυτήν την περίοδο από αποτυχία καθώς ούτε τα υψίπεδα του Γκολάν κατάφερε να επανακτήσει, ούτε τις διμερείς συμφωνίες με το Ισραήλ να αποτρέψει. Παράλληλα είχε αποξενωθεί από τον στρατηγικό του σύμμαχο στην περιοχή, σχεδόν από τα μέσα της δεκαετίας του 1950, την Αίγυπτο.

Επιπλέον το Ιράν βοήθησε την Συρία στην διαμάχη που είχε με τους Ισραηλινούς στο Λίβανο το 1982-1984, θέλοντας φυσικά και το ίδιο να προστατέψει τους Λιβανέζους σιΐτες και να εναντιωθεί στους ισραηλινούς. Η υπερίσχυση της Συρίας στο Λίβανο αυτήν την περίοδο οφείλεται εν πολλοίς και στην βοήθεια που του παρείχαν οι σιΐτες και δια αυτών και το Ιράν, στρατιωτικά και οικονομικά. Ακόμη με την έναρξη του πολέμου Ιράκ-Ιράν, η Συρία πουλούσε στον σύμμαχό της σημαντικές προμήθειες σε στρατιωτικό υλικό και σε αντάλλαγμα το Ιράν απέστειλε πετρέλαιο στην Δαμασκό σε πολύ χαμηλή τιμή⁶².

Ο Άσσαντ μετά την κήρυξη του πολέμου του κόλπου ευελπιστούσε σε νίκη των Ιρανών καθώς σε αντίθετη περίπτωση θα βρισκόταν απέναντι σ' ένα πολύ ισχυρό κράτος, που τουλάχιστον θα αμφισβητούσε την επιρροή της Συρίας στο Λίβανο. Επιπλέον η Συρία, εκτός από το Ισραήλ στα νότια σύνορά της θα είχε να αντιμετωπίσει ένα ακόμη εχθρό στα ανατολικά της. Σε δήλωσή του σε ραδιοφωνικό σταθμό της Δαμασκού στις 7 Νοεμβρίου 1980 ο Σύριος πρόεδρος ισχυρίστηκε ότι ο

---

⁶⁰ Βλ. Goodarzi M. Jubin, *Syria and Iran, Diplomatic Alliance and Power Politics in the Middle East*, εκδ. I. B. Tauris, London, 2006, σελ. 19-28, 33, 44-45.

⁶¹ Βλ. Seale Patrick, *Asad of Syria: The struggle for the Middle East*, ο.π., σελ. 356-357.

⁶² Βλ. Brown L. Carl, *Diplomacy in the Middle East*, ο.π., σελ. 173.

Σαντάμ Χουσεΐν χρησιμοποιήθηκε από ιμπεριαλιστικές δυνάμεις για να χωρίσει το αντιιμπεριαλιστικό μέτωπο και ότι ήταν εντελώς αναξιόπιστος ως δυνητικός σύμμαχος κατά του Ισραήλ. Χρησιμοποίησε ακόμη πιο σκληρή γλώσσα λέγοντας χαρακτηριστικά ότι η εισβολή ιρακινών στρατευμάτων σχεδιάστηκε για να δημιουργήσει ένα νέο εχθρό για το αραβικό έθνος, ένα εχθρό που ήταν στο ίδιο επίπεδο με το Ισραήλ. Αυτή η κατάσταση θα κάνει την Δαμασκό να διαχωρίσει τις δυνάμεις της μεταξύ του πραγματικού εχθρού και του Ιρανικού μετώπου. Και αυτή η πτυχή της εξωτερικής πολιτικής του Άσσαντ, η συμμαχία του δηλαδή με το Ιράν, θα μπορούσε να ερμηνευτεί ως μέρος της συνολικής στρατηγικής στην διαμάχη του με το Ισραήλ⁶³.

Η απόφαση του Άσσαντ, τυπικά το 1981, να συμμαχήσει με το Ιράν κρίνεται επιτυχημένη καθώς στέρησε έναν πολύτιμο περιφερειακό σύμμαχο των Ισραηλινών στην ευρύτερη περιοχή και εξήλθε της διπλωματικής του απομόνωσης στην οποία είχε περιέλθει μετά την συμφωνία απεμπλοκής των Συριο-Ισραηλινών στρατευμάτων από τα υψίπεδα του Γκολάν τον Μάιο του 1974. Οι συμμαχίες της Δαμασκού με την Ιορδανία, την Λιβύη την PLO και την Υεμένη εξυπηρετούσαν το εφήμερο της στιγμής και επρόκειτο για κράτη (και οργάνωση) με αδύναμες διπλωματικές θέσεις και χαμηλούς πόρους. Σε αντίθεση, το Ιράν ήταν ένα πλούσιο κράτος με πετρελαιοπηγές που μπόρεσε ως ένα πολύ μεγάλο σημείο ν' αντισταθμίσει για την Συρία την απώλεια της Αιγύπτου και να την βοηθήσει έμπρακτα την ώρα του πολέμου, το 1982-1984 στο Λίβανο.

3.2 Εσωτερική αναταραχή και πορεία της συριακής οικονομίας

Το 1979 είχαν διαμορφωθεί αρνητικοί συσχετισμοί όσον αφορά την εξωτερική πολιτική της Συρίας. Αλλά και στο εσωτερικό της, η κατάσταση ήταν έκρυθμη, καθώς ξέσπασαν εκτεταμένες αναταραχές σε διάφορες πόλεις της χώρας με επίκεντρο την πόλη Hama, στο βορειοδυτικό μέρος της χώρας. Οι εξεγέρσεις είχαν ξεκινήσει το καλοκαίρι του 1976, με την εισβολή των Συριακών ενόπλων δυνάμεων στο Λίβανο και είχαν ενταθεί από το 1979. Στις 16 Ιουνίου 1979 περίπου ογδόντα αλαουΐτες μαθητές στρατιωτικής σχολής δολοφονήθηκαν στην πόλη Aleppo και ο υπουργός εσωτερικών της χώρας ανέφερε ότι οι δολοφονίες ήταν έργο των σουνιτών αδελφών

---

⁶³ Hinnebusch Raymond, *Syria -revolution from above*, ο.π., σελ. 152.

μουσουλμάνων⁶⁴. Στρατιωτικές και κυβερνητικές εγκαταστάσεις έγιναν στόχος βομβιστικών επιθέσεων και αρκετοί στρατιωτικοί, διακεκριμένοι κυβερνητικοί υπάλληλοι, γιατροί και καθηγητές δολοφονήθηκαν, οι περισσότεροι Αλαουΐτες και φίλα προσκείμενοι στο κόμμα Μπάαθ. Η κοινότητα των Αλαουΐτών είχε στοχοποιηθεί και οι δολοφονίες σκόπιμα είχαν ξεκινήσει για να οξύνουν τις σεχταριστικές διαφορές⁶⁵. Οι Αλαουΐτες είναι μια μικρή μειονότητα στην Συρία, περίπου το 15% του πληθυσμού, και αποτελούν μέρος, κομμάτι του σιϊτικού ισλάμ. Με την άνοδο του Αλαουΐτη Άσσαντ στην διακυβέρνηση της χώρας το 1970, ήταν η πιο ευνοημένη κοινότητα της Συρίας, καθώς ενισχύθηκε οικονομικά και πολιτικά περισσότερο σε σχέση με την πλειονότητα -74%- των Σύριων που είναι σουνίτες –περιλαμβανομένων και των Κούρδων που αποτελούν την πλειονότητα των σουνιτών-, και άλλες μικρές κοινότητες όπως Δρούζοι, Ισραηλίτες και χριστιανοί⁶⁶.

Την δεκαετία του 1970 υπήρξε τεράστια οικονομική βοήθεια από αραβικά πετρελαιοπαραγωγά κράτη προς την Συρία και η οικονομία της χώρας, παρά τον πόλεμο του 1973, ήταν σε άνθιση. Μεταξύ 1973 και 1978 αυτή έφτανε τα 600 εκατομμύρια δολάρια κατ' έτος, εκτός από την ενίσχυση από διεθνείς οργανισμούς και άλλες δυτικές χώρες που ασφαλώς ήταν πολύ μικρότερη. Η αραβική σύνοδος το 1978 στην Βαγδάτη, η οποία συγκλήθηκε, εκτός των άλλων, για να αντιμετωπίσει και τις πολιτικές συνέπειες των συμφωνιών του Camp David, αύξησε το ετήσιο ποσό βοήθειας στα 1,8 δισεκατομμύρια δολάρια κατ' έτος⁶⁷. Η απόφαση του Άσσαντ να συμμαχήσει με το Ιράν όμως, περιόρισε κατά πολύ την αραβική οικονομική βοήθεια. Επιπλέον η απόφαση του Σύριου προέδρου να επιδιώξει την ίδια στρατιωτική ικανότητα με το οικονομικά ισχυρότερο Ισραήλ, η παρουσία περίπου τριάντα χιλιάδων Σύριων στρατιωτών στο Λίβανο ήδη από το 1976 και η μεγάλη ξηρασία σχεδόν όλη την δεκαετία του 1980 που δημιούργησε σοβαρές επιπτώσεις στον αγροτικό τομέα της χώρας, οδήγησαν επί τω χειρώ την συριακή οικονομία προκαλώντας αντιδράσεις στα πιο φτωχά στρώματα της κοινωνίας.

---

⁶⁴ Βλ. Khatib Line, *Islamic Revivalism in Syria, The rise and fall of Ba'thist secularism*, εκδ. Routledge, Abingdon, 2011, σελ. 74.

⁶⁵ Βλ. Seale Patrick, *Asad of Syria: The struggle for the Middle East*, ο.π, σελ. 317.

⁶⁶ Βλ. Habeeb William Mark, *The Middle East in Turmoil, conflict, revolution and change*, εκδ. Greenwood, Santa Barbara, 2012, σελ. 189.

⁶⁷ Βλ. Perthes Volker, *The political economy of Syria under Asad*, εκδ. I.B. Tauris, New York, 1995, σελ. 33-36.

Η άμεση αντίδραση του καθεστώτος στην σφαγή της Aleppo ήταν η εκτέλεση 15 πολιτών αδελφών μουσουλμάνων που ήταν ήδη φυλακισμένοι και κατηγορούνταν ως συμμετοχοί σε προηγούμενες επιθέσεις εναντίον Αλαουϊτών. Ο Άσσαντ με συμφιλιωτική διάθεση στην αρχή της κρίσης, παρεχώρησε πολιτικά προνόμια σε σουνίτες, και εξήγγειλε αφενός οικονομικές μεταρρυθμίσεις προκειμένου να τονώσει την αθμαίνουσα συριακή οικονομία, και αφετέρου να χτυπήσει και να εξαλείψει την διαφθορά που χαρακτήριζε το καθεστώς. Ενδεικτικά αξιωματικοί των συριακών ενόπλων δυνάμεων ελάμβαναν άδειες για να αγοράσουν οικοδομικά υλικά από το δημόσιο και τα πουλούσαν στην μαύρη αγορά. Επίσης από τη στιγμή που οι επιχειρήσεις ήταν εξαρτημένες από την κρατική χρηματοδότηση, χρειαζόταν πατρώνες στο καθεστώς –αποτελούταν σε μεγάλο ποσοστό από Αλαουϊτες- για να τις εγκρίνουν και να τις χορηγήσουν, έναντι φυσικά αμοιβαίας κατανόησης⁶⁸. Δημιουργήθηκε έτσι μια μικρή κάστα πολιτικών/στρατιωτικών και επιχειρηματιών με άφθονο πλούτο που προκαλούσε την υπόλοιπη κοινωνία.

Οι προσπάθειες του Άσσαντ να κατευνάσει τα πνεύματα με τις μεταρρυθμίσεις που εξήγγειλε απέτυχαν και από τα μέσα του 1979 έως τις αρχές του 1982 ξεκίνησε ένας αιματηρός εμφύλιος πόλεμος μεταξύ του καθεστώτος και των αδελφών μουσουλμάνων, οι οποίοι αδελφοί μουσουλμάνοι είχαν την έμπρακτη στήριξη σε πολεμικό υλικό, εκπαίδευση και βάσεις από το Ιράκ, την Ιορδανία και τους Μαρωνίτες του Λιβάνου, τους οποίους Μαρωνίτες προμήθευε το Ισραήλ⁶⁹.

Ο πόλεμος εναντίον των τρομοκρατών, όπως τους αποκαλούσαν οι κυβερνώντες, έπεισε τον Άσσαντ ότι η Συρία ταλανιζόταν από μια μεγάλης κλίμακας συνομωσία για να τον ανατρέψει, που ενθαρρυνόταν από το Ιράκ, το Λίβανο, το Ισραήλ και τις ΗΠΑ. Ανέφερε χαρακτηριστικά ότι δεν ασχολούνται μόνο με δολοφόνους στο εσωτερικό αλλά και μ' αυτούς που οργανώνουν τα σχέδιά τους και ότι η συνομωσία σχεδιάστηκε μετά την επίσκεψη του Σαντάτ στην Ιερουσαλήμ και την εμπλοκή πολλών μυστικών υπηρεσιών από το εξωτερικό. Τέλος ισχυρίστηκε ότι αυτοί που πήραν μέρος στο Camp David, χρησιμοποιούν τους αδελφούς μουσουλμάνους εναντίον του Συριακού λαού⁷⁰.

---

⁶⁸ Βλ. Hinnebusch Raymond, *Syria-revolution from above*, ο.π., σελ. 86-87.

⁶⁹ Βλ. Brown L. Carl, *Diplomacy in the Middle East*, ο.π., σελ. 173.

⁷⁰ Βλ. Seale Patrick, *Asad of Syria: The struggle for the Middle East*, ο.π, σελ. 335.

Τα κυβερνητικά στρατεύματα υπερίσχυσαν και το τελικό χτύπημα δόθηκε στην πόλη Hama, με περίπου τριάντα χιλιάδες νεκρούς Σύριους πολίτες. Η ισλαμική αντιπολίτευση έπαψε να υπάρχει έπειτα από το συντριπτικό χτύπημα αλλά η φήμη της Συρίας τόσο σε περιφερειακό όσο και σε διεθνές επίπεδο υπέστη ένα σοβαρό πλήγμα και αμαυρώθηκε⁷¹.

Υπό αυτές τις δυσμενείς συνθήκες, μ' έναν εμφύλιο που ξεκίνησε ουσιαστικά από το 1976, απομονωμένη από τον αραβικό κόσμο, η Σύρια κλήθηκε να αντιμετωπίσει τη νέα εισβολή του Ισραήλ στο Λίβανο, τον Ιούνιο του 1982.

3.3 Η νέα εμπλοκή της Συρίας στο Λίβανο το 1982 και τα γεγονότα μέχρι την πτώση της Σοβιετικής Ένωσης.

Τρεις εβδομάδες μετά την έναρξη του Ιρακινό-Ιρανικού πολέμου, η Συρία υπέγραψε στις 8 Οκτωβρίου 1980 συμφωνία φιλίας και συνεργασίας με την Σοβιετική Ένωση. Εκτός των άλλων, στο άρθρο 10 της συγκεκριμένης συνθήκης γινόταν ρητή αναφορά ότι τα δυο κράτη θα συνεχίσουν ν' αναπτύσσουν την συνεργασία τους στον στρατιωτικό τομέα, στην βάση κατάλληλων συμφωνιών μεταξύ τους που θα ενισχύσουν την στρατιωτική τους ικανότητα. Ακόμη υπήρχε διάταξη που προέβλεπε πρόσθετη στρατιωτική, από την μέχρι στιγμής, βοήθεια⁷². Ήταν μια ενέργεια που ο Άσσανι προσπάθησε να αποφύγει καθ' όλη την διάρκεια της δεκαετίας του 1970 προκειμένου να έχει την δυνατότητα να χαράξει μια, κατά το δυνατόν, ανεξάρτητη περιφερειακή εξωτερική πολιτική. Μετά τις συμφωνίες όμως του Camp David και την διπλωματική του απομόνωση, τις σφοδρές ταραχές/εμφύλιο στο εσωτερικό, την ολοένα αυξανόμενη επιθετικότητα του Ισραήλ με την περιορισμένη σε έκταση και χρόνο εισβολή του στο Λίβανο τον Μάρτιο του 1978, την αντιπαράθεση με το Ιράκ λόγω της επιλογής του να συμμαχήσει με το Ιράν, την συμμαχία Ιράκ με την Ιορδανία, με την οποία η Βαγδάτη χορηγούσε τεράστια οικονομική βοήθεια στο Αμμάν, οι επιλογές του ήταν πλέον περιορισμένες.

Ήδη πριν τον πόλεμο του Yom Kippur το 1973, ο Άσσανι πίστευε ότι μια επιτυχημένη διπλωματική κίνηση ή ενέργεια δεν μπορεί να γίνει από θέση

---

⁷¹ Βλ. Freedman O. Robert, *The Middle East Enters the Twenty-First Century*, εκδ. University Press of Florida, Gainesville, 2002, σελ. 185.

⁷² Βλ. Freedman O. Robert, *Moscow and the Middle East Soviet policy since the invasion of Afghanistan*, εκδ. Cambridge University press, New York, 1991, σελ. 92-93.

αδυναμίας⁷³. Το αυτό πίστευε και το 1980. Ήταν κάτι άλλωστε που χαρακτήριζε τον Άσσαντ, η σταθερότητα και η επιμονή των αποφάσεών του. Η ισορροπία ισχύος είναι απαραίτητη προϋπόθεση και των διαπραγματεύσεων.

Ήταν πλέον ξεκάθαρο, μετά τις δύο αποτυχίες του 1967 και του 1973, ότι ο Άσσαντ δεν μπορούσε να εξαρτήσει τουλάχιστον την άμυνα της χώρας του σ' άλλες αραβικές δυνάμεις. Επεδίωξε με κάθε τρόπο και κατόρθωσε ως ένα μεγάλο σημείο, η Συρία την δεκαετία του 1980, να κατέχει μια σύγχρονη πολεμική μηχανή προκειμένου να μεγιστοποιήσει την ασφάλεια της χώρας του. Με την βοήθεια της Σοβιετικής Ένωσης κατόρθωσε να επιτύχει στρατηγική ισότητα με το Ισραήλ και να γίνει η Συρία κύρια περιφερειακή δύναμη. Το 1986 η Συρία είχε τεράστιες, αναλογικά με τον πληθυσμό και τους πόρους της, Ένοπλες Δυνάμεις που αποτελούνταν από 5000 άρματα, 650 σύγχρονα μαχητικά αεροσκάφη, 102 αντιαεροπορικές συστοιχίες πυραύλων και μισό εκατομμύριο στρατιωτικούς. Το 30% του ΑΕΠ προοριζόνταν για την άμυνα της χώρας⁷⁴. Ο πληθυσμός της στα τέλη της δεκαετίας του 1980 ήταν περίπου 12,5 εκατομμύρια πολίτες⁷⁵. Ενδεχόμενη επίθεση των Ισραηλινών στη Συρία δεν προδίκασε επ' ουδενί τη νίκη τους και σίγουρα θα είχαν υποστεί τεράστιες απώλειες.

Το 1981 αναλαμβάνει την προεδρία των ΗΠΑ ο ρεπουμπλικάνος Ρέιγκαν. Οι στρατιωτικοί δεσμοί μεταξύ ΗΠΑ και Ισραήλ αναβαθμίζονται ακόμη περισσότερο και το 1981, λίγους μήνες μετά την Σύριο-Σοβιετική συνθήκη, υπογράφεται μνημόνιο συνεργασίας μεταξύ τους όπου εγκαθιδρύονταν ένα πλαίσιο αναφοράς για συνεχόμενη διαβούλευση και συνεργασία για να βελτιώσουν την εθνική τους ασφάλεια. Σκοπός του Ρέιγκαν ήταν να δημιουργήσει μια αντισοβιετική 'στρατηγική ομοφωνία' που παρά τις ενέργειες των Ισραηλινών και συγκεκριμένα τον βομβαρδισμό του Ιρακινού πυρηνικού αντιδραστήρα το 1981 έξω από την Βαγδάτη, την προσάρτηση των πρώην συριακών υψιπέδων του Γκολάν στην Ισραηλινή επικράτεια την ίδια χρονιά, την

---

⁷³ Βλ. Drysdale Alasdair and Hinnebusch A. Raymond, *Syria and the Middle East Peace Process*, εκδ. Council of Foreign Relations press, New York, 1991, σελ. 139.

⁷⁴ Βλ. Hinnebusch Raymond, *Syria-revolution from above*, ο.π., σελ. 144-145.

⁷⁵ Βλ. Winckler Onn «Trends in Demographic Development in Syria 1986-90» στο Ami Ayalon (editor) *Middle East Contemporary survey Volume XV:1991*, εκδ. Westview Press, Oxford, 1993, σελ. 301-310.

εισβολή στο Λίβανο το 1982, οι δύο χώρες εμβάθυναν περισσότερο τις διπλωματικές και στρατιωτικές τους σχέσεις⁷⁶.

Μετά το 1976 και την παρουσία συριακών στρατευμάτων στο Λίβανο, ο Άσσαντ έθεσε ως στόχο την δημιουργία ενός κοσμικού κράτους και μια ελεγχόμενη παλαιστινιακή παρουσία στο νότο της χώρας η οποία φυσικά θα ήταν κάτω από την επιρροή της Δαμασκού. Οι Μαρωνίτες όμως, η κυρίαρχη πολιτική κοινότητα, αντιστάθηκε και σε αγαστή συνεργασία με τους Ισραηλινούς προσπάθησαν ν' ανατρέψουν τα σχέδια του Άσσαντ.

Το 1981 και ενώ μαινόταν η εσωτερική διαμάχη στη Συρία, οι Μαρωνίτες κατάφεραν προσωρινά ν' ανακτήσουν την κοιλάδα Bekaa που κατείχαν ως τότε Σύριοι στρατιώτες. Η Δαμασκός αντέδρασε και ανακατέλαβε την χαμένη προσωρινά από τους Μαρωνίτες περιοχή αλλά οι Ισραηλινοί έσπευσαν προς βοήθειά τους. Η σύγκρουση Συρίας-Ισραήλ αποφεύχθηκε προσωρινά με την παρέμβαση των ΗΠΑ. Όχι όμως και το 1982.

Το Ισραήλ συνεργαζόμενο με τους χριστιανούς επεδίωκε αφενός να εκδιώξει τα συριακά στρατεύματα, να εξαλείψει την επιρροή της Συρίας στο Λίβανο και να εγκαθιδρύσει τη δική του ηγεμονία στη Βηρυτό. Τον Ιούνιο του 1982 το Ισραήλ, λαμβάνοντας υπόψη τον αραβικό κατακερματισμό και την ουδετεροποίηση της Αιγύπτου, με αφορμή δολοφονική επίθεση σέχτας των παλαιστινίων στον Ισραηλινό πρέσβη στο Λονδίνο, εισέβαλε στη χώρα, συνέτριψε την PLO και εκδίωξε τους παλαιστινίους από τη Βηρυτό, και μετά από μάχες με τον Συριακό στρατό όπου τον νίκησε, κατόρθωσε να επιβάλει κυβέρνηση Ισραηλινής επιρροής. Επιπλέον υπογράφηκε Ισραηλινό-Λιβανέζικη συνθήκη φιλίας και συνεργασίας, ταπεινωτική όμως για την Λιβανέζικη πλευρά.

Παρά τις ήττες στο στρατιωτικό μέτωπο και την αποχώρησή τους από μερικά στρατηγικά σημεία⁷⁷, τα Συριακά στρατεύματα δεν απομακρύνθηκαν από το Λίβανο, παρά μόνο οπισθοχώρησαν και η Δαμασκός δεν αποδέχθηκε καμία συμφωνία αποχώρησης από τη ευρύτερη περιοχή της Βηρυτού όπου είχε απωθηθεί από τον Ισραηλινό στρατό αν και δέχθηκε αφόρητες διπλωματικές πιέσεις από τις ΗΠΑ. Αντίθετα σε σύντομο χρονικό διάστημα, μετά την στρατιωτική της ήττα τον Ιούνιο του

---

⁷⁶ Βλ. Mearsheimer J. John and Walt M. Stephen, *The Israel Lobby and U.S. Foreign Policy*, ο.π., σελ. 32-33.

⁷⁷ Βλ. Brown L. Carl, *Diplomacy in the Middle East*, ο.π., σελ. 174.

1982, και αφού ο Άσσαντ έπεισε τον νέο ηγέτη της Σοβιετικής Ένωσης, Αντρόποφ, τον Νοέμβριο του 1982, άρχισε να επανεξοπλίζεται με γοργούς ρυθμούς σε ποσότητα και σε ποιότητα από τον κόκκινο στρατό⁷⁸.

Ο Άσσαντ εκμεταλλευόμενος την συνεχόμενη εδώ και δεκαετίες κυριαρχία των Μαρωνιτών στον πολιτικό βίο της χώρας και τη δυσαρέσκεια των μουσουλμάνων έναντι των χριστιανών και των Ισραηλινών, συμμάχησε με τους Μουσουλμάνους – σιΐτες και δρούζους- του Λιβάνου. Πραγματοποιώντας έναν ευρύ ανταρτοπόλεμο με παραστρατιωτικές μουσουλμανικές οργανώσεις, με την γνωστότερη αυτών την Hizbullah, ανάγκασε αμερικανικές και γαλλικές μονάδες ειρήνευσης αλλά και τον Ισραηλινό στρατό⁷⁹ ν' αποχωρήσουν από το Λίβανο, συνεπεία των τρομερών έμψυχων απωλειών που είχαν.

Η Hizbullah –το κόμμα του Θεού- ιδρύθηκε στο Λίβανο το 1982 από τον Λιβανέζο κληρικό Mohammed Hassan Fadlallah και αποτελεί επαναστατικό τζιχαντιστικό ‘οργανισμό’ που σκοπό έχει να εγκαθιδρύσει μια Ιρανικού τύπου Ισλαμική δημοκρατία μεταξύ των Λιβανέζων Σιΐτων. Το 1982 το Ιράν απέστειλε σώμα 1500 εξοπλισμένων ιρανών στρατιωτών, προκειμένου να ενισχύσει την σύμμαχό του Συρία αν και βρισκόταν σε ένοπλη σύγκρουση με το Ιράκ.

Ο εμφύλιος πόλεμος δυστυχώς συνεχίστηκε στο Λίβανο έως το 1989 όπου έληξε με την συνθήκη της Ταϊφά. Η σταθερότητα στο Λίβανο επήλθε ουσιαστικά και τελικά το 1991 και μετά, καθώς οι αντίπαλες θρησκευτικές ομάδες συμφώνησαν σ' ένα πολιτικό σύστημα που διαχωρίζει ισομερώς την πολιτική εξουσία μεταξύ τους. Οι παραστρατιωτικές ομάδες αφοπλίστηκαν και αφομοιώθηκαν στον κοινό Λιβανέζικο στρατό με μόνη εξαίρεση την Hizbullah ⁸⁰.

Η Συρία εξακολούθησε να διατηρεί δύναμη ειρήνευσης τριάντα χιλιάδων στρατιωτών στο Λίβανο με την σύμφωνη γνώμη των Ισραηλινών. Καλύτερα γι' αυτούς οι Σύριοι παρά οι παλαιστίνιοι με τους οποίους, και ιδιαίτερα με την PLO και τον ηγέτη της Αραφάτ, επίσης η Δαμασκός είχε εκθρικές σχέσεις.

Οι μέχρι και πριν την Σύριο-Ιρανική συμμαχία, μεγάλες επιχορηγήσεις των αραβικών κρατών προς την Δαμασκό, επέτρεψαν τον Άσσαντ να δημιουργήσει μια

---

⁷⁸ Βλ. Seale Patrick, *Asad of Syria: The struggle for the Middle East*, ο.π, σελ. 398.

⁷⁹ Οι Ισραηλινοί βέβαια διατήρησαν έως το 2000 μια ζώνη ασφαλείας 24 χιλιομέτρων στην παραμεθόριο των ισραηλινό-λιβανικών συνόρων.

⁸⁰ Βλ. Palmer Monte & Palmer Princess, *At the heart of Terror, Islam, Jihadists and America's war on Terrorism*, εκδ. Rowman and Littlefield Inc, Maryland, 2004, σελ. 58-59.

τρομερή στρατιωτική δύναμη δίνοντάς του την δυνατότητα να συνεχίσει να επιδιώκει την συνολική διευθέτηση του Μεσανατολικού ζητήματος. Σ' αυτό το πλαίσιο επεδίωξε και κατόρθωσε να ακυρωθεί η Ισραηλινο-Λιβανέζικη συμφωνία που εδραίωνε την ηγεμονία του Ισραήλ στο Λίβανο έναντι της Συρίας. Με την ίδια λογική απέτρεψε τους παλαιστινίους της PLO και την Ιορδανία από συζητήσεις με το Ισραήλ για την διευθέτηση του ζητήματος της δυτικής όχθης και της λωρίδας της Γάζας μέσω του προτεινόμενου σχεδίου Ρέιγκαν. Ουσιαστικά ο Άσσαντ δεν μπορούσε να επιβάλλει μια αραβο-ισραηλινή συμφωνία συνολικής διευθέτησης, αλλά κατάφερε την δεκαετία του 1980 ν' αποτρέψει επιμέρους διμερείς συμφωνίες. Αυτό φυσικά οδήγησε σε περαιτέρω διπλωματική απομόνωση, εκτός φυσικά των συμμαχιών του με την Σοβιετική Ένωση και το Ιράν, απομόνωση την οποία μπορούσε να ανταπεξέλθει λόγω της αξιόπιστης στρατιωτικής αποτρεπτικής του δύναμης.

Η Ιορδανία και η Αίγυπτος εξακολούθησαν να υποστηρίζουν το Ιράκ στον πόλεμο του Κόλπου και πρώτος ο Αραφάτ έσπασε την διπλωματική αραβική απομόνωση της Αιγύπτου μετά τις συμφωνίες του Camp David, επισκεπτόμενος το Κάιρο. Αυτή ήταν η αφορμή όχι μόνο να αντιμετωπίζεται εχθρικά από τη Δαμασκό, αλλά να ενταθούν πλέον οι προσπάθειες από τον Άσσαντ να ελέγξει πλέον αυτός τους παλαιστινίους που είχαν απομείνει στο νότιο Λίβανο.

Η αραβική σύνοδος κορυφής στο Αμμάν τον Νοέμβριο του 1987 αποτελεί σημείο καμπής για την εξωτερική πολιτική της Συρίας καθώς, εκτός των άλλων, όχι μόνο προχώρησε σε γενναία χρηματοδότηση της Συρίας αλλά και νομιμοποίησε τις διπλωματικές επαφές της Αιγύπτου με το Ισραήλ. Η Δαμασκός φυσικά αντιτάχθηκε στην τελευταία ενέργεια της Αραβικής Λίγκας.

Παρόλο που δεν ήταν εύκολο για την Συρία να υποστηρίξει σε μια αραβική σύνοδο κορυφής ένα μη αραβικό κράτος, ο Άσσαντ διακήρυξε επανειλημμένα την υποστήριξή του στην Τεχεράνη και επέκρινε τις προσπάθειες της αραβικής λίγκας ν' απομονώσει το Ιράν διαστρεβλώνοντας ότι ο πόλεμος του κόλπου ήταν τάχα αραβο-περσική σύγκρουση. Η Συρία έτσι αποδείχθηκε ένας πολύτιμος σύμμαχος του Ιράν στον αραβικό κόσμο, ανταποδίδοντας την βοήθεια του Ιράν στον πόλεμό της στον Λίβανο αλλά και την μεγάλη κατανόηση της Τεχεράνης για τα χρέη που είχε η Δαμασκός απέναντί της και τη νέα οικονομική διευθέτηση μεταξύ τους το 1986. Για την Συρία, οι σχέσεις της με το Ιράν αύξησαν την επιρροή της στα αραβικά κράτη και την περιφερειακή της θέση, καθώς τα αραβικά κράτη του κόλπου αναγνώρισαν την

Συρία ως εξισορροπητικό παράγοντα έναντι του Ιράκ αλλά και ως δίαυλο επικοινωνίας με το Ιράν⁸¹.

Το 1985 αναλαμβάνει νέος γενικός γραμματέας του κομμουνιστικού κόμματος της ΕΣΣΔ ο Γκορμπατσόφ. Η Σοβιετική Ένωση αντιμετώπιζε πολλά οικονομικά προβλήματα και η προσέγγισή του για την Μέση Ανατολή ήταν διαφορετική. Η Συρία πλέον ελάμβανε μειωμένη οικονομική και στρατιωτική βοήθεια από την Μόσχα καθώς ο Γκορμπατσόφ πίστευε ότι η πυρηνική εποχή απαιτεί πολιτικές λύσεις στις περιφερειακές συγκρούσεις⁸².

Επιπλέον το Ιράκ, μετά την κατάπαυση του πυρός με το Ιράν τον Αύγουστο του 1988, άρχισε ν' αυξάνει την επιρροή του στον εξελισσόμενο και αυτή την χρονιά εμφύλιο στο Λίβανο, υποστηρίζοντας δυνάμεις που αντιμάχονταν τον Άσσαντ.

Μετά από αυτές τις εξελίξεις με την Σοβιετική Ένωση και το Ιράκ, ο Άσσαντ θέλοντας να περιορίσει τα ανοιχτά και πολλές φορές εκθρικά διπλωματικά του μέτωπα, επανεργοποίησε τις διπλωματικές του επαφές με την Αίγυπτο και οι σχέσεις μεταξύ των δύο χωρών ομαλοποιήθηκαν.

Ο Άσσαντ τη νέα δεκαετία που ανέτειλε είχε πλέον να αντιμετωπίσει της κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης και τον νέο πλέον πολυπολικό κόσμο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ IV

4. Η ΤΡΙΤΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ ΤΟΥ ΑΣΣΑΝΤ (1991-2000)

Στις αρχές της δεκαετίας του 1990 η οικονομία της Συρίας συνέχισε να είναι προβληματική και στάσιμη λόγω των μειωμένων εσόδων από επιχορηγήσεις από τις πετρελαιοπαραγωγές χώρες του κόλπου, των μεγάλων ποσών που δαπανήθηκαν σε στρατιωτικό υλικό προκειμένου να επιτευχθεί στρατιωτική ισορροπία με το Ισραήλ, της μεγάλης ξηρασίας όλης της δεκαετίας του 1980 που δημιούργησε τρομερά προβλήματα στον αγροτικό τομέα της χώρας αλλά και των δειλών πολιτικών που ακολούθησε ο Άσσαντ προκειμένου να φιλελευθεροποιήσει την οικονομία της χώρας του. Ακόμη, ιδιαίτερα στα τέλη της δεκαετίας του 1980 παρατηρήθηκε η απουσία

---

⁸¹ Βλ. Maltzahn von Nadia, *The Syria-Iran Axis, Cultural Diplomacy and International Relations in the Middle East*, εκδ. I.B. Tauris, New York, 2013, σελ. 32-33.

⁸² Βλ. Freedman O. Robert, *The Washington papers, Soviet Policy toward Israel under Gorbachev*, εκδ. Praeger Publishers, New York, 1991, σελ. 56-57.

βασικών αγαθών από την αγορά, η πώση 10% του ΑΕΠ, και ετήσιος πληθωρισμός 60%. Την ίδια περίοδο όμως ανακαλύφθηκαν αποθέματα πετρελαίου στην ανατολική Συρία και στις αρχές της δεκαετίας του 1990 η Δαμασκός άρχισε να εξορύσσει και να εξαγεί πετρέλαιο που της απέδιδε περίπου 4 δισεκατομμύρια δολάρια ετησίως⁸³. Στις αρχές επίσης της δεκαετίας του 1990 σταμάτησε η ξηρασία που μάστιζε την χώρα όλη την προηγούμενη δεκαετία με αποτέλεσμα να αναπτυχθεί εκ νέου ο αγροτικός τομέας που συνεισέφερε πλέον στο 1/3 του ΑΕΠ.

Τα ανωτέρω έδωσαν την δυνατότητα στην Συρία να βγει από την οικονομική κρίση, το σημαντικότερο με δικούς της πόρους. Επίσης την βοήθησαν ν' αντιμετωπίσει τις πολιτικές δυσκολίες που επήλθαν ως αποτέλεσμα της κατάρρευσης των σοσιαλιστικών κρατών της Ανατολικής Ευρώπης. Οι νέοι πόροι και οι δυνατότητες επέτρεψαν την άνθιση της οικονομικής δραστηριότητας της χώρας αλλά και την δημιουργία νέων θέσεων εργασίας.

Στο διεθνές και περιφερειακό συσχετισμό δυνάμεων όμως συνέβησαν αλλαγές που σηματοδότησαν την αλλαγή της εξωτερικής πολιτικής της Συρίας προκειμένου να ανταποκριθεί στις εξωτερικές απειλές και ευκαιρίες που παρουσιαζόταν. Οι σημαντικότερες αυτών ήταν η διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης το 1991 και η έναρξη του δευτέρου πολέμου του κόλπου την ίδια χρονιά μετά την εισβολή των ιρακινών στρατευμάτων στο Κουβέιτ.

Η στρατηγική ισορροπία που πέτυχε ο Άσσαντ την δεκαετία του 1980 προκειμένου να αντιμετωπίσει το Ισραήλ στηριζόταν στην προμήθεια στρατιωτικού υλικού από την Σοβιετική Ένωση που πλέον είχε καταρρεύσει. Επιπλέον η συμμετοχή της Συρίας στο πλευρό των συμμάχων έναντι του Ιράκ εξηγείται καλύτερα όχι τόσο από τις παραστάσεις απειλών που προέρχονταν από το Ιράκ, καθώς οι στρατιωτικές του δυνάμεις ήταν απασχολημένες στο Κουβέιτ, αλλά κυρίως στο πλαίσιο της ισορροπίας δυνάμεων στο μεταδιπολικό κόσμο όπου η Συρία φοβόταν ότι θα βρεθεί στο έλεος μια ισραηλινή επίθεσης. Από πού θα προμηθευόταν στρατιωτικό υλικό πλέον ο Άσσαντ ή πως θα σταματούσε μια ενδεχόμενη Αμερικανο-Ισραηλινή επίθεση εναντίον της Συρίας χωρίς την απειλή της Σοβιετικής Ένωσης;

Ήταν μια πολιτική απόφαση που εξυπηρετούσε πτυχές επιβίωσης της χώρας και αποδείχθηκε φυσικά για ακόμη μια φορά ότι τα κυρίαρχα κράτη χαράσσουν και

---

⁸³ Βλ. Zisser Eyal, *Commanding Syria, Bashar al-Asad and the first years in power*, εκδ. I.B. Tauris, New York, 2007, σελ. 110.

αναπτύσσουν πολιτικές με βάση την προαγωγή του εθνικού συμφέροντος. Παρά τις αντιδράσεις στο εσωτερικό της χώρας για την συμμετοχή της Συρίας στο πόλεμο εναντίον του αραβικού Ιράκ στο πλευρό των δυτικών συμμάχων, ο Άσσαντ όπως και καθ' όλη την διάρκεια της εξουσίας του, τις υποσκέλισε εφαρμόζοντας για ακόμη μια φορά την πολιτική του *raison d'etat*.

Ο Άσσαντ επίσης ανέπτυξε στρατεύματα στην συριο-ιρακινή μεθόριο λαμβάνοντας μεγάλη οικονομική βοήθεια από την Σαουδική Αραβία ύψους τριών δισεκατομμυρίων δολαρίων⁸⁴. Σε κάθε περίπτωση όμως αυτή η μεγάλη οικονομική στήριξη ήταν επακόλουθο της αρχικής πολιτικής απόφασης του Άσσαντ, που όπως και την δεκαετία του 1980 και την συμμαχία με το Ιράν, οι επιλογές του ήταν πολιτικές ακόμα και αν έρχονταν σε αντίθεση με την οικονομική ευημερία της χώρας του. Ακόμη στο πόλεμο του Κόλπου συμμετείχαν στο πλευρό των συμμαχικών στρατευμάτων και αυτά των Αιγυπτίων.

Και ενώ ο Ιρακινό-Ιρακικός πόλεμος που ξέσπασε το 1980 οδήγησε την Συρία να ακολουθήσει ένα άλλο μονοπάτι στην εξωτερική της πολιτική που δεν σχετιζόταν μ' άλλες αραβικές χώρες, ένας νέος πόλεμος επίσης, με τη νέα εισβολή του Ιράκ στο Κουβέιτ, οδήγησε την Συρία στην αναβίωση των διπλωματικών της σχέσεων με την Αίγυπτο και την Σαουδική Αραβία, συμμάχους της την δεκαετία του 1970, αν και υπό πολύ διαφορετικές συνθήκες ισορροπίας δυνάμεων πλέον.

Επιπλέον η Συρία, μετά την πτώση της Σοβιετικής Ένωσης ήθελε να αποκαταστήσει τις σχέσεις της με τις ΗΠΑ, συμμετέχοντας στον πόλεμο μαζί τους προκειμένου ν' αρχίσει η Ουάσινγκτον ν' αντιλαμβάνεται πλέον και τα συμφέροντα της Συρίας στην περιοχή. Ή όπως καλύτερα το έθεσε ο Αντιπρόεδρος της Συρίας αυτήν την περίοδο, Khaddam, αν η στρατηγική ισορροπία δεν μπορούσε πλέον να επιτευχθεί μέσω της Σοβιετικής Ένωσης, μια εναλλακτική θα μπορούσε να είναι η μείωση των αμερικανικών δεσμεύσεων στην ισραηλινή ηγεμονία⁸⁵. Η Συρία είδε τον νέο κόσμο να διαμορφώνεται υπό νέους όρους και επέλεξε να τον επηρεάζει παρά να είναι θύμα του.

Η πολιτική που ακολούθησε ο Άσσαντ ήδη μετά τον πόλεμο του Yom Kippur το 1973, περί συνολικής διευθέτησης του Μεσανατολικού ζητήματος προκειμένου

---

⁸⁴ Βλ. Thomas William Allison, *The Gulf War 1990-1991*, εκδ. Palgrave Macmillan, New York, 2012, σελ. 66-67.

⁸⁵ Βλ. Hinnebusch Raymond and Anoushiravan Ehteshami, *Syria and Iran, Middle Powers in a penetrated regional system*, ο.π., σελ. 82

ν' αυξηθεί η διπλωματική επιρροή των αραβικών κρατών, κατέρρευσε την δεκαετία του 1990. Θα μπορούσε άραγε να γίνει διαφορετικά; Επιμέρους διμερείς συμφωνίες υπογράφηκαν τον Σεπτέμβριο του 1993 μεταξύ Ισραηλινών και Παλαιστινίων –συμφωνία διακήρυξης αρχών- και το 1994 συμφωνία ειρήνης μεταξύ Ισραήλ και Ιορδανίας.

Πλέον η Συρία θα επεδίωκε τη δική της συμφωνία με το Ισραήλ με κύριο στόχο την επιστροφή των, ήδη προσαρτημένων στην ισραηλινή επικράτεια, υψιπέδων του Γκολάν. Οι επιθέσεις και οι βομβαρδισμοί όμως της Hizbullah και της Hamas στο Ισραηλινό έδαφος από αυτό του Λιβάνου, τις οποίες δεν καταδίκασε ο Άσσαντ και η παρελκυστική τακτική που ακολούθησε το Ισραήλ συνετέλεσαν να πραγματοποιηθεί ουσιαστικά ένας διάλογος κωφών. Η ανάληψη της ισραηλινής πρωθυπουργίας από το δεξιό Likud και του Νετανιάχου το 1996, ο οποίος απέκλεισε κάθε ενδεχόμενο παραχώρησης των υψιπέδων του Γκολάν, σταμάτησε κάθε συνομιλία που ήταν σε εξέλιξη.

Τον Φεβρουάριο του 1996 υπογράφηκε νέα ευρεία αμυντική συμφωνία του Ισραήλ με τον βόρειο γείτονα της Συρίας, την Τουρκία, γεγονός που δεν οδήγησε σε υποχωρήσεις σε διαπραγματευτικό επίπεδο παρά τα προβλήματα που αντιμετώπιζε με την Άγκυρα, όπως η διαχείριση των νερών του Ευφράτη αλλά και τα επιθέσεις που πραγματοποιούσαν οι κούρδοι της Συρίας στην νότια Τουρκία.

Τον Μάιο του 1999 το εργατικό κόμμα κερδίζει τις εκλογές στο Ισραήλ και ο μετριοπαθής πρωθυπουργός Ehud Barak προσπάθησε να δώσει νέα ώθηση στις διαπραγματεύσεις με την Συρία. Με την εμπλοκή και την παρακίνηση του προέδρου των ΗΠΑ επανήλθε σε συνομιλίες με το Ισραήλ ο Άσσαντ, οι οποίες δεν ολοκληρώθηκαν καθώς τον Ιούνιο του 2000, ο ηγέτης που αναμόρφωσε την Συρία απεβίωσε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ V

5. Αποτίμηση προεδρίας Χαφίζ Αλ Άσσαντ - Επίλογος

Στην διαμόρφωση της εξωτερικής πολιτικής της Συρίας, αλλά και κάθε χώρας γενικότερα, μείζων ρόλο διαδραματίζει η γεωγραφία αλλά και οι πόροι. Όσον αφορά τους πόρους η Συρία είχε μικρό πληθυσμό και μέγεθος αλλά και αδύναμη οικονομία, παράγοντες που δεν αποτελούσαν αποτρεπτικούς λόγους για τα πιο ισχυρά όμορα κράτη να μην ασκούν επιθετική πολιτική έναντι της ή τουλάχιστον να λαμβάνουν υπόψη τους τα συμφέροντα της. Ήταν πράγματι πολύ δύσκολο για τον Άσσαντ να ξεφύγει από αυτήν την πραγματικότητα –περιορισμένους φυσικούς και οικονομικούς πόρους- προκειμένου να στηρίξει την φιλόδοξη εξωτερική πολιτική που ακολούθησε χωρίς την στήριξη εξωτερικής βοήθειας, κάτι που φυσικά επέτυχε σε πολύ μεγάλο βαθμό.

Επιπλέον η θέση της Συρίας στην καρδιά της Μέσης Ανατολής προσέδιδε στη χώρα εξαιρετική γεωγραφική σημασία. Αυτή η κεντρική θέση έδωσε την δυνατότητα στον Άσσαντ να διαπραγματευθεί και να πετύχει αφενός την οικονομική ενίσχυση της χώρας του έναντι του Ισραήλ, και αφετέρου επιπρόσθετη διπλωματική υποστήριξη πέρα από τα σύνορα, πάντα με τις ρεαλιστικές επιλογές του Σύριου προέδρου.

Από την άλλη μεριά αυτή η κεντρική θέση της Συρίας αποτελεί παράλληλα και ένα μεγάλο μειονέκτημα καθώς περιβάλλεται από ισχυρότερες χώρες στα σύνορά του –Ιράκ, Τουρκία και Ισραήλ- οι δύο τελευταίες μη αραβικές. Ήταν επομένως κεντρική πολιτική επιλογή του Άσσαντ όχι μόνο η επιβίωση της χώρας του μέσω κατάλληλων διπλωματικών χειρισμών αλλά και η επιδίωξη καθορισμού των εξελίξεων μέσω μιας πανίσχυρης στρατιωτικής μηχανής.

Ο Άσσαντ μετά τους πολέμους του 1967 και του 1973 έπρεπε να επιλέξει είτε να είναι ουσιαστικά το θύμα ισχυρότερων γειτονικών κρατών είτε να εξισορροπήσει τις υπέρτερες εξωτερικές απειλές κυρίως με την κινητοποίηση του εσωτερικού της χώρας του αλλά και με τις κατάλληλες διπλωματικές συμμαχίες. Από την ίδρυση της χώρας του ήταν ο πρώτος ηγέτης της που ομογενοποίησε το εσωτερικό με την αυταρχική τριαντάχρονη διακυβέρνησή του αλλά και εκμεταλλεύτηκε στο έπακρο τους ελάχιστους πόρους της Συρίας και τη γεωγραφική της θέση προκειμένου ν' αυξήσει την διπλωματική του επιρροή σ' ένα περιφερειακό περιβάλλον που επέλεξε να λύνει

τις διαφορές του με πόλεμο. Είναι χαρακτηριστικό ότι από τότε που ήταν υπουργός εθνικής αμύνης έως τον δεύτερο πόλεμο του κόλπου –από το 1967 έως το 1991- η Συρία ενεπλάκη άμεσα σε 6 πολέμους με άλλα κράτη και σε ένα αιματηρό εμφύλιο πόλεμο. Ήταν πολύ λογικό για τον Άσσαντ να θέσει ως ύψιστη προτεραιότητα την επιβίωση του κράτους που ηγούνταν και την διαφύλαξη της ασφάλειάς του. Εφήρμοσε μια ρεαλιστική εξωτερική πολιτική που βασίστηκε στην περιφρούρηση των συμφερόντων της Συρίας αλλά επίσης αναγνώριζε την πραγματικότητα των άλλων κρατών να προασπίζουν τα συμφέροντά τους. Επεδίωξε την αραβική ενότητα προκειμένου να προωθήσει την πολιτική του αλλά δεν δίστασε να την παραμερίσει όταν διαπίστωσε ότι θα επετύγχανε καλύτερα τους στόχους του μέσω της συμμαχίας του μ' ένα μη αραβικό κράτος, το Ιράν.

Η επιτυχία της εξωτερικής του πολιτικής έγκειται ότι χειρίστηκε με τον καλύτερο τρόπο την διαμάχη μεταξύ των δύο υπερδυνάμεων της εποχής, της ΕΣΣΔ και των ΗΠΑ. Αφού προσπάθησε, ιδιαίτερα το 1974 να συνεννοηθεί με τους Αμερικανούς, διαπίστωσε ότι δεν υπήρχε εύφορο έδαφος επικοινωνίας και κατανόησης. Ήδη με την ουδετεροποίηση της Αιγύπτου, η Ρωσία είδε στον Άσσαντ έναν σύμμαχο προκειμένου να διατηρήσει την επιρροή της στην Μέση Ανατολή, κάτι που ο Αλαουΐτης πρόεδρος το εκμεταλλεύτηκε στο μεγαλύτερο βαθμό, οικονομικά και στρατιωτικά.

Ένα άλλο κύριο χαρακτηριστικό της προεδρίας του Άσσαντ ήταν η προσαρμοστικότητα που επέδειξε στο συνεχώς μεταβαλλόμενο διεθνές και περιφερειακό περιβάλλον. Με την ανάληψη της προεδρίας το 1970 αποκατέστησε αμέσως τις διπλωματικές σχέσεις της Δαμασκού με τα αραβικά κράτη. Μετά το ταξίδι του Σαντάτ στην Ιερουσαλήμ το 1977 επιχείρησε αμέσως ν' αμφισβητήσει την ηγεμονία του Ισραήλ συνάπτοντας συμμαχίες είτε με μικρά κράτη ή οργανώσεις –PLO- είτε ακόμα-ακόμα και το 1978 προχωρημένες συνομιλίες με το Ιράκ, χώρα κατεχοχήν εχθρική τα προηγούμενα χρόνια. Όταν είδε ότι δεν ευοδώθηκαν, αμέσως συμμάχησε με το επαναστατικό και θεοκρατικό Ιράν, αδιαφορώντας για τους εναπομείναντες άραβες συμμάχους του. Τέλος το 1991 δεν δίστασε να συμμαχήσει με δυτικά κράτη απέναντι στο αραβικό Ιράκ, μη υπολογίζοντας τις αντιδράσεις στο εσωτερικό της χώρας του και προκρίνοντας την πολιτική του *raison d'etat*.

Σαν λανθασμένη διπλωματική κίνηση του Σύριου προέδρου θα μπορούσε να του χρεωθεί η εμμονή του, από την λήξη του πολέμου του Yom Kippur το 1973, στην

συνολική διευθέτηση του Μεσανατολικού ζητήματος προκειμένου οι αραβικές χώρες να έχουν μεγαλύτερη διαπραγματευτική ισχύ έναντι του Ισραήλ. Ήδη απέτυχε το 1978 με τις συμφωνίες του Camp David και απλά καθυστέρησε, δια της ισχύς των όπλων του, τις επιμέρους διμερείς συμφωνίες της Ιορδανίας και της PLO με το Ισραήλ που υπεγράφησαν την δεκαετία του 1990. Ακολουθώντας μια διαφορετική διαπραγματευτική τακτική, και συγκεκριμένα απευθείας διμερείς συμφωνίες με το Ισραήλ από τα μέσα της δεκαετίας του 1980, ίσως κατόρθωνε να επιτύχει αυτό που επιδίωκε από την στιγμή της ανάληψης της προεδρίας του, την επιστροφή των υψιπέδων του Γκολάν.

Σε κάθε περίπτωση, ο Άσσαντ όταν ανέλαβε την προεδρία της Συρίας το 1970, παρέλαβε μια χώρα με περιορισμένους πόρους, βορά των διαθέσεων των ισχυροτέρων της γειτόνων, απομονωμένη από τον περιφερειακό και διεθνή περιβάλλον και με αδύναμη οικονομία. Το 2000 η Συρία είχε πολύ καλύτερη οικονομία, προσαρμογή στο νέο μετα-διπολικό διεθνές περιβάλλον, με διαύλους επικοινωνίας με τον αραβικό κόσμο και τη Δύση.

Η Συρία την περίοδο 1970-2000 λειτούργησε ως παράγοντας σταθερότητας στην ευρύτερη περιοχή της Μέσης Ανατολής καθώς με τους περιορισμένους στόχους της και την άσκηση ρεαλιστικής εξωτερικής πολιτικής, ο Άσσαντ επεδίωξε την ισορροπία ισχύος, για την επιβίωση της χώρας του αλλά και για την 'αρμονία' της γειτονιάς του.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

ΕΛΛΑΦΗ ΠΟΥ ΚΑΤΑΚΤΗΘΗΚΑΝ ΑΠΟ ΤΟ ΙΣΡΑΗΛ ΤΟ 1967

ISRAELI TERRITORIAL GAINS FOLLOWING THE SIX-DAY WAR, 1967

Πηγή: <https://www.stratfor.com/analysis/geopolitics-palestinians>

(πρόσβαση 26 Σεπτεμβρίου 2015)

ΧΑΡΤΗΣ ΤΗΣ ΜΕΣΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ

THE MIDDLE EAST

Πηγή: <http://www.billoreilly.com/b/Stratfor.com:-Syria,-Iran-and-the-Balance-of-Power-in-the-Middle-East/-104508509081953943.html>

(πρόσβαση 30 Σεπτεμβρίου 2015)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αλέξανδρο Κούτση, *Μέση Ανατολή: Διεθνείς Σχέσεις και πολιτική ανάπτυξη*, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 1992.

Kissinger Henry, *Παγκόσμια Τάξη, Σκέψεις γύρω από τον χαρακτήρα των εθνών και την πορεία της ιστορίας*, εκδ. Λιβάνη, Αθήνα, 2014.

Παπασωτηρίου Χαράλαμπος, *Η διεθνής πολιτική στον 21^ο αιώνα*, εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα, 2009.

Alderman Harold, Joachim von Braum and Sakr Ahmed Sakr, *Egypt's food subsidy and rationing system: a description*, 1982, International food policy research institute.

Byman L. Daniel, *Keeping the peace: Lasting solutions to ethnic conflicts*, εκδ. The John Hopkins University press, Baltimore, 2002.

Brown L. Carl, *Diplomacy in the Middle East*, εκδ. I.B. Tauris, London, 2001.

Clyde Mark and Katzman Kenneth, «*Middle East peace: The refugee issue*», στο John V. Canfield (editor), *The Middle East in turmoil*, Volume 1, New York, 2001.

Darilek E. Richard and Kemp Geoffrey «*Prospects for confidence and security- Building measures in the Middle East*» στο Alan Platt (Editor), *Arms control and confidence building in the Middle East*, εκδ. United States Institute of peace, Washington, 1992.

Drysdale Alasdair and Hinnebusch A. Raymond, *Syria and the Middle East Peace Process*, εκδ. Council of Foreign Relations press, New York, 1991.

Eyal Zisser, «*Syria and the October war, the missed opportunity*», στο *The Yom Kippur War, Politics, Legacy, Diplomacy*, Asaf Siniver (editor) εκδ. Oxford University Press, Oxford, 2013.

Farid El Khazen, *The breakdown of the state in Lebanon, 1967-1976*, εκδ. I. B. Tauris, Great Britain, 2000.

Freedman O. Robert, *The Washington papers, Soviet Policy toward Israel under Gorbachev*, εκδ. Praeger Publishers, New York, 1991.

Freedman O. Robert, *The Middle East Enters the Twenty-First Century*, εκδ. University Press of Florida, Gainesville, 2002.

Freedman O. Robert, *Moscow and the Middle East Soviet policy since the invasion of Afghanistan*, εκδ. Cambridge University press, New York, 1991.

Goodarzi M. Jubin, *Syria and Iran, Diplomatic Alliance and Power Politics in the Middle East*, εκδ. I. B. Tauris, London, 2006.

Habeeb William Mark, *The Middle East in Turmoil, conflict, revolution and change*, εκδ. Greenwood, Santa Barbara, 2012.

Hallidey Fred, *The Middle East in the international relations*, εκδ. Cambridge University press, New York, 2005.

Hinnebusch Raymond, *Syria-revolution from above*, εκδ. Taylor and Francis Group, Abingdon, 2001.

Hinnebusch Raymond and Anoushiravan Ehteshami, *Syria and Iran, Middle Powers in a penetrated regional system*, εκδ. Routledge, New York, 2002.

Inbar Efraim, *Rabin and Israel's national security*, εκδ. The Woodrow Wilson center press, Washington, 1999.

Ishac Diwan and Nick Papandreou «*The peace process and economic Reforms in the Middle East*» στο Stanley Fischer, Dani Rodric and Elias Tuma (editors), *The economics of the Middle East Peace: views from the region*, εκδ. Decr Corporation, Harvard, 1994.

Jussi Hanhimaki, *The flawed Architect, Henry Kissinger and American foreign policy*, εκδ. Oxford University press, New York, 2004.

Khatib Line, *Islamic Revivalism in Syria, The rise and fall of Ba'thist secularism*, εκδ. Routledge, Abingdon, 2011.

Maltzahn von Nadia, *The Syria-Iran Axis, Cultural Diplomacy and International Relations in the Middle East*, εκδ. I.B. Tauris, New York, 2013.

Ma'oz Moshe and Avner Yaniv, *Syria under Assad, Domestic Constraints and Regional Risks*, εκδ. Routledge, New York, 1986.

Mearsheimer J. John and Walt M. Stephen, *The Israel Lobby and U.S. Foreign Policy*, εκδ. Straus and Giroux, New York, 2007.

Morgenthau J. Hans, *Politics among the nations, The struggle for power and peace*, εκδ. Alfred A. Knop, New York, 1948.

Palmer Monte & Palmer Princess, *At the heart of Terror, Islam, Jihadists and America's war on Terrorism*, εκδ. Rowman and Littlefield Inc, Maryland, 2004.

Perthes Volker, *The political economy of Syria under Asad*, εκδ. I.B. Tauris, New York, 1995.

Petran Tabitha, *Syria*, εκδ. Ernest Benn, London, 1972.

Rasler Karen, Thompson R. William and Ganguly Sumit, *How Rivalries end*, εκδ. University of Pennsylvania Press, Philadelphia, 2013.

Rubenberg A. Cheryl, *Israel and the American national interest, a critical examination*, εκδ. Board of Trustees of the University of Illinois, USA, 1986.

Safran Navad, *Saudi Arabia, The Ceaseless Quest for security*, εκδ. Cornell University Press, New York, 1988.

Seale Patrick, *Asad of Syria: The struggle for the Middle East*, εκδ. First University for California press, London, 1989.

Sonoko Sunayama, *Syria and Saudi Arabia, collaboration and conflicts in the oil era*, εκδ. I. B. Tauris, London, 2007.

Schwerna Tobias, *Lebanon: A model of consociational conflict*, εκδ. Peter Lang, Frankfurt am Mein, 2010.

Selden Zachary, *Economic Sanctions as instruments of American Foreign policy*, εκδ. Praeger, Westport, 1999.

Tabarani G. Gabriel, *How Iran plans to fight America and dominate the Middle East*, εκδ. Author House, Indiana, 2008.

Tessler Mark, *A history of Israeli – Palestinian conflict*, εκδ. Indiana University press, Bloomington, 1994.

Tejel Jordi, *Syria's Kurds, History, Politics and society*, εκδ. Routledge, New York, 2008.

The Congress of the United States, Congressional Budget office, *The role of foreign Aid in development*, 1997, The University of Michigan Libraries.

Thomas William Allison, *The Gulf War 1990-1991*, εκδ. Palgrave Macmillan, New York, 2012.

Walt M. Stephen, *The origins of Alliances*, Cornell University press, New York, 1987.

Walt M. Stephen, *Revolution and War*, εκδ. Cornell University Press, New York, 1996.

Watson Adam, *The evolution of international society*, εκδ. Routledge, London, 2002.

Weinberger Naomi Joy, *Syrian intervention in Lebanon, The 1975 – 1976 Civil War*, εκδ. Oxford University press, New York, 1986.

Winckler Onn «*Trends in Demographic Development in Syria 1986-90*» στο
Ami Ayalon (editor) *Middle East Contemporary survey Volume XV:1991*, εκδ.
Westview Press, Oxford, 1993.

Zisser Eyal, *Commanding Syria, Bashar al-Asad and the first years in
power*, εκδ. I.B. Tauris, New York, 2007.